

بررسی و تحلیل محتوای قوانین جامع و معتبر بخش کشاورزی

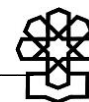
معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی
دفتر: مطالعات زیربنایی

کد موضوعی: ۲۵۰
شماره مسلسل: ۱۵۳۵۷
اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۶

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۳.....	۱. لیست قوانین.....
۳.....	۲. بررسی محتوایی.....
۳.....	۱-۲. قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع (مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵).....
۸.....	۲-۲. قانون نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۵۸/۶/۲۵).....
۹.....	۳-۲. اساسنامه بانک کشاورزی (مصوب ۱۳۵۹/۴/۲۴).....
۱۰.....	۴-۲. قانون توزیع عادلانه آب (مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۱۶).....
۱۵.....	۵-۲. قانون بیمه محصولات کشاورزی (مصوب ۱۳۶۲/۳/۱).....
۱۶.....	۶-۲. قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی (مصوب ۱۳۶۸/۶/۲۱).....
۱۸.....	۷-۲. قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها (مصوب ۱۳۷۴/۳/۳۱).....
۲۰.....	۸-۲. قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی (مصوب ۱۳۷۹/۱۰/۶).....
۲۲.....	۹-۲. قانون جلوگیری از خرد شدن اراضی کشاورزی و ایجاد قطعات مناسب فنی، اقتصادی (مصوب ۱۳۸۵/۱۲/۱۳).....
۲۴.....	۱۰-۲. قانون نظام جامع دامپروری کشور (مصوب ۱۳۸۸/۵/۷).....
۲۶.....	۱۱-۲. قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی (مصوب ۱۳۸۹/۴/۲۳).....
۲۹.....	۱۲-۲. قانون تمرکز وظایف و اختیارات مربوط به بخش کشاورزی در وزارت جهاد کشاورزی (مصوب ۱۳۹۱/۱۱/۲۴).....
۳۰.....	۳. جداول بررسی‌ها.....
۳۵.....	نتیجه‌گیری.....
۳۷.....	منابع و مأخذ.....

بررسی و تحلیل محتوای قوانین جامع و معتبر بخش کشاورزی

چکیده

قانون منشأ اثر در میدان اجرا و عمل است و قانون خوب می‌تواند راه را بر قانون‌گریزی ببندد. اصلاح قوانین امری است که بر تدوین قوانین جدید ارجحیت دارد و بازبینی ضعف‌ها و کاستی‌ها در حوزه «تقنین» به‌وسیله تجارب به‌دست آمده در حوزه «اجرا» کشور را به سمت صلاح سوق می‌دهد.

در بخش کشاورزی از حدود بیش از یک قرن پیش تاکنون قوانین متعددی به تصویب رسیده است که برخی امروزه موضوعیت اولیه خود را از دست داده‌اند. در گزارش پیش‌رو به بررسی قوانینی پرداخته شده است که تا به امروز جامع، مهم و معتبر باشند. در این گزارش تلاش شده است تا تنوع موضوعات مختلف بخش کشاورزی از قبیل منابع طبیعی، آب، بهره‌وری، تجارت، بیمه، زمین، دام، ساختارهای دولتی کشاورزی و... تا جایی که امکان دارد، مدنظر واقع شود.

در هر یک از زیربخش‌های یاد شده جامع‌ترین، معتبرترین و مهمترین قانون مربوطه مورد نقد و بررسی جمعی از کارشناسان قرار گرفته است و مصادیق نابسامانی آنها استخراج و در سه سطح دسته‌بندی شده است. به‌منظور سهولت بیشتر در مطالعه و استفاده خوانندگان محترم، در کنار نقد و بررسی قوانین، خلاصه و هدف از تصویب هر کدام از قوانین منتخب نیز به اختصار در اختیار مخاطبین گرامی قرار گرفته است. همچنین مثال‌هایی از ایرادات به‌ظاهر بدیهی از متن قوانین آورده شده و برای آنان در حد نظرات متخصصینی که در تدوین این گزارش همکاری نموده‌اند، پیشنهادهای اولیه‌ای برای اصلاح ارائه شده است.

با دقت در نتایج این بررسی به‌نظر می‌رسد دو قانون «توزیع عادلانه آب (مصوب ۱۳۶۱)» و «حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع (مصوب ۱۳۴۶)» بیش از سایر قوانین حاوی نقایص، نقاط ضعف و مصادیق نابسامانی در تدوین می‌باشند که با توجه به جدی بودن چالش زمین‌خواری و بحران آب در کشور، حصول این نتیجه نیز دور از انتظار نیست.

مقدمه

«قانون، راه پیشرفت کشور را هموار می‌کند و چنانچه برخی قوانین ایراد و یا با یکدیگر تعارض دارند، باید آنها را اصلاح کرد».

مقام معظم رهبری

در روند مطالعات ساماندهی قوانین این چالش مطرح بود که با توجه به قانون‌گریز بودن برخی از مدیران دستگاه‌های اجرایی و فقدان نظارت مؤثر بر اجرای قوانین، اصلاح قوانین موجود چه ضرورتی خواهد داشت؟ این سؤال جواب روشنی داشت: قوانین اگر بر منطق قوی بنا نهاده شوند، سازگار با واقعیات موجود کشور باشند، مبتنی بر سازوکارهای خودکنترل تنظیم شوند و درنهایت نظارت‌پذیر باشند؛ امکان قانون‌گریزی به حداقل می‌رسد و این مهم در گروی ساماندهی قوانین موجود کشور است.

به‌منظور ساماندهی و اصلاح در قوانین بخش کشاورزی، ابتدا قوانین معتبر و تأثیرگذار در این بخش شناسایی شد. در این مرحله اهتمام زیادی صورت گرفت تا تنوع موضوعات بخش کشاورزی لحاظ گردد و نیز هر کدام از قوانین یافت شده مهمترین، معتبرترین و جدیدترین قوانین موجود بخش کشاورزی در موضوع مربوط به خود باشند. پس از آن بیان و منظور اصلی و نیز چرایی و اهداف اولیه تصویب هر کدام از آنها مورد بررسی اجمالی قرار گرفت. سپس به تحلیل محتوایی و تفصیلی متن پرداخته و مصادیق نابسامانی استخراج و دسته‌بندی شده است. درنهایت مصادیق نابسامانی مذکور در سه سطح (بسته به تأثیرات منفی و درجه اهمیت) طبقه‌بندی و قوانین نسبت به هم بر روی نمودار مقایسه شده‌اند.

این مقایسه از آن باب صورت گرفته است که قوانین دارای اولویت بالاتر در رسیدگی و اصلاح (چه از منظر اهمیت ذاتی موضوع قانون و چه از منظر تعدد نقاط ضعف) نسبت به سایر قوانین به‌طور عینی متمایز شوند تا مسیر حرکت پیش روی مسئولین نظام که در پی تحقق خواست مقام معظم رهبری در پالایش و اصلاح قوانین است هموارتر شود.

۱. لیست قوانین

لیست قوانین شناسایی و بررسی شده مهم کشور در حوزه کشاورزی به ترتیب تاریخ تصویب

ردیف	موضوع	عنوان قانون	تاریخ تصویب	محل تصویب
۱	منابع طبیعی	قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع	۱۳۴۶/۵/۲۵	مجلس شورای ملی
۲	قانون اساسی*	قانون اساسی: اصول ۴۳ (بند ۹)، ۴۵، ۸۱، ۱۰۴	۱۳۵۸/۱/۱۰	مجلس خبرگان قانون اساسی
۳	زمین	قانون نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران	۱۳۵۸/۶/۲۵	شورای انقلاب
۴	بانک	اساسنامه بانک کشاورزی	۱۳۵۹/۴/۲۴	شورای انقلاب
۵	آب	قانون توزیع عادلانه آب	۱۳۶۱/۱۲/۱۶	مجلس شورای اسلامی
۶	بیمه	قانون بیمه محصولات کشاورزی	۱۳۶۲/۳/۱	مجلس شورای اسلامی
۷	بازار و تجارت	قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی	۱۳۶۸/۶/۲۱	مجلس شورای اسلامی
۸	زمین- تغییر کاربری	قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها	۱۳۷۴/۳/۳۱	مجلس شورای اسلامی
۹	اصلاح ساختار دولت	قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی	۱۳۷۹/۱۰/۶	مجلس شورای اسلامی
۱۰	زمین	قانون جلوگیری از خرد شدن اراضی کشاورزی و ایجاد قطعات مناسب فنی، اقتصادی	۱۳۸۵/۱۲/۱۳	مجلس شورای اسلامی
۱۱	دام	قانون نظام جامع دامپروری کشور	۱۳۸۸/۵/۷	مجلس شورای اسلامی
۱۲	بهره‌وری	قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی	۱۳۸۹/۴/۲۳	مجلس شورای اسلامی
۱۳	اصلاح ساختار دولت	قانون تمرکز وظایف و اختیارات مربوط به بخش کشاورزی در وزارت جهاد کشاورزی	۱۳۹۱/۱۱/۲۴	مجلس شورای اسلامی

* اصول قانون اساسی مورد بررسی کارشناسی در این تحقیق قرار نگرفته‌اند.

لیست فوق به‌عنوان مهمترین و معتبرترین قوانین هرکدام از زیربخش‌های موضوعی در حوزه کشاورزی پس از جستجو و اخذ نظر بعضی از خبرگان بخش کشاورزی مورد دسته‌بندی قرار گرفته است.

۲. بررسی محتوایی

۲-۱. قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع (مصوب ۱۳۴۶/۵/۲۵)

(دارای اصلاحیه در تاریخ‌های ۱۳۴۸/۱/۲۰، ۱۳۴۹/۴/۷، ۱۳۵۴/۳/۱۴، ۱۳۵۴/۴/۲۹، ۱۳۵۸/۷/۱۹، ۱۳۵۸/۹/۱۷، ۱۳۵۸/۹/۱۹، ۱۳۷۳/۷/۷، ۱۳۷۶/۱/۱۷، ۱۳۸۲/۴/۱، ۱۳۸۴/۲/۲۱، ۱۳۸۶/۴/۹، ۱۳۸۸/۶/۱)

• خلاصه قانون

- تعریف اصطلاحات فنی مربوط به جنگل، چوب و مرتع
- بیان اختیارات، مسئولیت‌ها، مقررات مالی و وظایف سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری
- تعیین نرخ عوارض و مالیات‌های مربوط به بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع

- تبیین شرایط واگذاری و صدور پروانه‌های بهره‌برداری
- تعیین جرائم و مجازات مربوط به تخلفات
- نحوه تعامل سازمان با دادگستری و ضابط قضایی و نحوه حل و فصل تصرفات صورت گرفته در گذشته
- **هدف از تصویب**

- حفظ و حراست از جنگل‌های ملی در راستای قانون ملی شدن جنگل‌ها مصوب دی‌ماه ۱۳۴۱
- حفظ و حراست از مراتع
- تعیین متولی واحد در زنجیره مربوط به حفظ، احیا، صدور پروانه و نظارت در امور جنگل و مرتع
- **ایرادهای شناسایی شده**

۱. تبدیل شدن قانون به ضد خود از طریق اعطای فرصت تخلف و دعوت ضمنی به بی‌قانونی با چشم‌پوشی و تعیین موعدی در آینده به‌عنوان مهلت اجرای قانون (متن ماده (۳۴) و تبصره «۴» ماده (۳۴))

ماده (۳۴) (اصلاحیه مورخ ۱۳۷۳/۷/۷)

«از تاریخ تصویب این قانون وزارت جهاد سازندگی موظف است ظرف مدت سه سال اراضی جنگلی جلگه‌ای شمال و مراتع ملی غیرمشجر کشور را که تا پایان سال ۱۳۶۵ بدون اخذ مجوز قانونی تبدیل به باغ زراعت آبی شده و یا برای طرح‌های تولید دام و آبزیان و سایر طرح‌های غیرکشاورزی مورد استفاده قرار گرفته‌اند براساس تشخیص کمیسیون در قبال دریافت اجاره‌بها یا قیمت تعیین شده واگذار و یا به فروش برساند. بدیهی است از زمین‌های منابع ملی تصرف شده بعد از تاریخ فوق‌الذکر بدون قید و شرط خلع ید خواهد شد.»

نقد: چشم‌پوشی کردن از تخلفات، آن‌هم به‌دلیل حجم بالای آن، موجب گستاخ شدن متخلف در تکرار تخلف و نشان دادن راه بی‌قانونی به سایرین است. سه سال مدتی کافی برای صحنه‌سازی است. زمین‌های بسیاری از اراضی جنگلی و مراتع مرغوب به‌طور غیرقانونی تصرف شد و با استفاده از روش‌های مختلف از قبیل غرس درختان چندساله یا ساخت بنا با مصالح قدیمی وانمود شد که تصرف صورت گرفته مربوط به قبل از سال ۱۳۶۵ است.

پیشنهاد: ایجاد سازوکار نظارتی مردمی موسوم به «سوت‌زنی» یا «Whistleblower» و تدوین قوانین و سیاست‌های تشویقی و مصونیتی از آشکارسازان جرم. مردم محلی به‌خوبی می‌دانند چگونه جلوی صحنه‌سازی سایر اهالی را بگیرند، مشروط بر آنکه در این راه کسب منفعت کنند و قانون از آنان در برابر مزاحمت‌های احتمالی حمایت کند. چنین سازوکاری امروزه در برخی از کشورهای دنیا با موفقیت اجرا می‌شود و هزینه‌های نظارتی را برای دولت‌ها به‌شدت کاسته است. مضافاً بر اینکه زمینه فسادخیزی و ارتشا در این سازوکار به‌مراتب کمتر از رویه فعلی و استفاده از ناظران معدود دولتی است.

۲. در سازوکار قانونی صدور پروانه‌های بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع (چه در طرح‌های ملی و دولتی و چه بهره‌برداران بخش خصوصی) صرفاً عوارض قطع درخت یا عوارض چرای دام در مرتع دیده شده است و قانون به بهره‌برداران تکلیف نمی‌کند که در ازای مساحت بهره‌برداری نسبت به احیای منطقه‌ای دیگر اقدام کنند.

۳. بالا بردن هزینه اجرایی از طریق دولتی فرض کردن مسئولیت نظارت بر جنگل‌ها و مراتع از طریق تشکیل گارد جنگل و قرق‌بان

۴. ایجاد زمینه سوءاستفاده و فسادخیزی در:

۴-۱. تجمیع زنجیره‌وار فرآیندهای صدور پروانه، نظارت و اقدام به بهره‌برداری در سازمان جنگل‌ها (ماده (۳))؛ نقص و ضعف سازوکار پیش‌بینی شده به‌منظور نظارت و جلوگیری از فساد (تبصره «۶» ماده (۳))

قسمتی از ماده (۳) (اصلاحیه مورخ ۱۳۴۹/۴/۷)

«بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع و بیشه‌های طبیعی و اراضی جنگلی ملی شده توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی در هر مورد طبق طرحی به عمل خواهد آمد که به تصویب وزارت منابع طبیعی رسیده باشد و وزارت منابع طبیعی با رعایت مفاد طرح‌های مصوب، قرارداد لازم را تنظیم و پروانه بهره‌برداری صادر خواهد کرد. وزارت منابع طبیعی مجاز است نسبت به بهره‌برداری از منابع مذکور، راه‌سازی و ایجاد صنایع چوب، رأساً یا با تأسیس شرکت و یا با مشارکت اشخاص حقیقی و یا حقوقی اقدام کند».

تبصره «۶» (اصلاحیه مورخ ۱۳۴۸/۱/۲۰)

«هیچ‌یک از کارمندان وزارت منابع طبیعی و یا اشخاصی که در آن وزارتخانه سمتی دارند نمی‌توانند به هر نحوی از انحا در مشارکت اشخاص حقیقی یا حقوقی این ماده شخصاً ذینفع باشند. متخلفین از این امر مشمول مجازات‌های مربوط به تصرف در اموال دولتی و سوءاستفاده شخصی از اموال و مقام دولتی هستند».

نقد: شرط صدور پروانه بهره‌برداری از جنگل‌ها، تصویب در دستگاهی دولتی است که همان دستگاه نیز می‌تواند پس از تصویب طرح برای خود، رأساً اقدام به بهره‌برداری نماید. اما در ادامه تأکید شده است که هیچ‌یک از کارمندان دستگاه مزبور نباید ذینفع باشند! چگونه انتظار است کارفرما و پیمانکار یکی باشد و نخواهد که منفعت ببرد؟ ضمن اینکه هیچ صحبتی از ذینفع بودن بستگان درجه ۱ و ۲ کارمندان به میان نیامده است. همچنین با تصویب سیاست‌های کلی و نیز قانون نحوه اجرای اصل چهل و چهارم قانون اساسی که با هدف کوچک‌سازی دولت و خروج آن از اعمال تصدیگری وضع شده است، امکان تأسیس شرکت توسط سازمان و وزارت مربوطه خلاف اسناد و قوانین فوق تلقی می‌شود.

پیشنهاد: حذف قسمت «رأساً یا با تأسیس شرکت» از متن ماده (۳)

۴-۲. تخصیص حساب سپرده ۲۰ درصدی جهت جبران دیون و شکایات و پرداخت حق‌الکشف به مأموران دولتی سازمان جنگل‌ها (ماده (۲۸)) و ایجاد زمینه تساهل و پایین آوردن هزینه ارتکاب اشتباه برای سازمان جنگل‌ها

ماده (۲۸)

«سازمان جنگلبانی مجاز است وجوهی که از جرائم و همچنین فروش مواد بازداشتی به‌دست آمده و می‌آید پس از کسر ۲۰ درصد به درآمد قطعی خود منظور و ۲۰ درصد مزبور را به حساب سپرده بگذارد تا در صورتی که به موجب احکام و یا قرارهای قطعی صادره از مراجع قضایی، سازمان ملزم به استرداد جرائم و پرداخت وجوه حاصل از مواد بازداشتی گردد، از محل سپرده‌های مزبور به صاحب حق و یا بابت حق‌الکشف به مأمورین پرداخت نماید».

نقد: کل مبلغ ۲۰ درصد درآمد مذکور را می‌توان به اسم حق‌الکشف مأمورین سازمان مصرف کرد. **پیشنهاد:** سازوکار نظارت مردمی را باید فعال نمود و درصدی از ارزش مادی تخلف را به فرد گزارش‌دهنده داد. (قانونی رایج در بسیاری از کشورها موسوم به سوت‌زنی "Whistleblower") مأموران دولتی اگر تخلفی را کشف کنند به وظیفه کاری خود عمل نموده‌اند و بابت آن حقوق گرفته‌اند.

۳-۴. اعطای اختیار تصمیم‌گیری درباره صدور پروانه بهره‌برداری اراضی جنگلی جلگه‌ای و نیز کارشناسی درباره نرخ اجاره واگذاری‌ها در مصوبات داخلی وزارت جهاد کشاورزی و عدم ارائه معیار فنی و قابل نظارت بر عملکرد وزارت مذکور (متن ماده (۳۱) و تبصره «۷» ماده (۳۱)).

۴-۴. الزام دولت به ارائه تسهیلات، زمین و وسایل لازم به داوطلبان مشارکت در طرح‌های بیابان‌زدایی و واگذاری زمین‌های آباد شده به احیاکنندگان. اما ضمانت اجرایی مناسبی نسبت به اینکه داوطلبان پس از پایان مدت واگذاری مشروط (پنج سال) و انتقال سند قطعی مالکیت، کاربری قبل را حفظ کنند، دیده نشده است. (تبصره «۵» ماده (۳۴)) (البته این مورد در قانون افزایش بهره‌وری اصلاح شده است).

۵. حاوی خلأهای قانونی:

۱-۵. تعریف «بیابان» و تمیز دادن آن از تعریف «مرتع»

۲-۵. تعریف معیارهای علمی «واحد دامی» در بحث چرای دام (به‌عنوان مثال بز و گاو در چریدن معادل هم فرض شده است!)

ماده (۱) بند «۲۲» (اضافه شده در اصلاحیه مورخ ۱۳۴۸/۱/۲۰)

«واحد دامی - عبارت از یک رأس گوسفند است. بز و سایر دام‌ها هرکدام معادل چهار واحد دامی محسوب می‌شود».

نقد: از نظر قانونگذار مقدار علوفه‌ای که یک بز از یک مرتع با چریدن مصرف می‌کند با مقدار علوفه‌ای که یک گاو یا یک شتر مصرف می‌کند فرقی ندارد!

پیشنهاد: تعاریف علمی «واحد دام» در کتب دانشگاهی موجود است که معیارهایی چون ضریب تبدیل و مقدار جیره استاندارد دام‌های مختلف در محاسبه آن لحاظ شده است.

۳-۵. تعریف دقیق کرانه‌های ساحلی دارای ظرفیت گردشگری دریای خزر

۴-۵. افزایش نرخ جرائم، عوارض و مالیات‌ها متناسب با تورم عمومی به‌منظور حفظ ارزش جریمه

ماده (۱۵)

«سازمان جنگلبانی موظف است عوارض زیر را از متقاضیان بهره‌برداری از درختان جنگلی که به‌طور طبیعی روییده‌اند برای هر مترمکعب درخت دریافت دارد:

۱. برای درختان زربین، ارس، شمشاد، سرخدار، گردو و آزاد: ۳۰۰ ریال
۲. برای درختان راش، بلوط، زبان‌گنجشک، ملج، افرا، شیردار، الوکک، توسکا و نمدار: ۲۵۰ ریال
۳. برای درختان اوجا، سفیدپلت، کلهو، ممرز و سایر گونه‌ها: ۱۵۰ ریال
۴. برای چوب هیزمی: ۳۵ ریال»

ماده (۱۵) مکرر (اضافه شده در اصلاحیه مورخ ۱۳۴۸/۱/۲۰)

«وزارت منابع طبیعی مکلف است وجوه زیر را در کشتارگاه‌های کشور قبل از کشتار دریافت کند:

۱. برای هر رأس بز و بزغاله تا سه سال از تاریخ تصویب این قانون ۱۰ ریال و پس از آن تا دو سال ۵۰ ریال و بعد از ۵ سال ۱۰۰ ریال
۲. برای هر رأس گوسفند، میش، بره ۱۲ ریال
۳. برای هر رأس گاو، گاو میش، گوساله ۲۵ ریال»

نقد: مبالغ فوق در سال ۱۳۴۶ یا در اصلاحیه سال ۱۳۴۸ مبالغ معقول و معتنابهی بوده است، اما اکنون چه؟ طبق ماده (۲۸) قانون مجازات اسلامی مورخ ۱۳۹۲/۲/۱ نرخ جرائم هر سه سال یک‌بار مطابق با نرخ تورم اعلامی بانک مرکزی، توسط هیئت‌وزیران قابل اصلاح و تعدیل است اما تاکنون این قیمت‌ها رسماً اصلاح نشده و می‌تواند در آیین‌نامه‌های اجرایی و دستورالعمل‌های دولتی، قیمت‌ها بعضاً به‌صورت خلق‌الساعه تعیین شود. پیشنهاد: نرخ عوارض کالاهایی مانند چوب، دام و ... و نیز جرائم آنها (مانند آنچه در تعریف «ضریب بهره مالکانه» در بند ۲۰ ماده (۱) آورده شده است) براساس درصدی از قیمت روز همان کالا در متن قانون بیان شود تا احتیاجی به بازنگری‌های دوره‌ای نباشد.

۵-۵. پیش‌بینی سازوکار مجازات فرصت‌سوزی و معطل‌گذاردن سرمایه ملی برای بهره‌برداران ناموفق و فاقد عذر موجه (ماده (۱۲))

۵-۶. تمیز دادن دام‌های پرورشی به شیوه صنعتی از دام‌های تعلیف شده از مراتع (ایجاد سازوکار عادلانه محل اخذ عوارض چرای دام درجایی بجز کشتارگاه‌ها) (ماده (۱۵) مکرر)

۵-۷. ایجاد ضمانت اجرایی محکم در مجازات مرتکبین چرای دام غیرمجاز در مناطق قرق و ممنوعه (ماده (۴۳) مکرر)

۵-۸. شاخص شفاف جهت اختصاص مجازات حبس و شلاق متناسب با شدت جرم و اکتفا نمودن به بیان حداقل و حداکثر مدت حبس و تعداد شلاق (فصل ششم، جرائم و مجازات‌ها)

۵-۹. الزام به ضمیمه نمودن هر دو پروانه قطع و حمل چوب به مأموران نیروی انتظامی و یا سازمان جنگل‌ها، جهت شناسایی آسان‌تر و دقیق‌تر موارد تخلف در قطع درختان جنگلی (ماده (۴۸))

۶. ناعادلانه بودن قانون در:

۶-۱. بهره‌برداران دولتی و خصوصی (تبصره «۲» ماده (۱۶)، ماده (۳۱))

۶-۲. برخورد با خاطیان و متخلفان قبل و بعد از تاریخ تصویب قانون یا تصویب اصلاحیه (ماده (۳۴) و

تبصره‌های آن)

۷. مستثنیات غیرکارشناسی و فاقد معیار فنی:

۷-۱. میزان چوب مصرفی محلی روستایی

۷-۲. تکلیف نکردن به مؤسسات و کارخانه‌های دولتی و خصوصی واقع در داخل جنگل نسبت به تغییر سوخت خود از چوب به سایر سوخت‌ها

۸. ایرادات نگارشی:

۸-۱. عدم اصلاح نام و عنوان قدیم سازمان‌ها

۸-۲. عدم روزآمدی شرح وظایف سازمان‌های قدیمی

۸-۳. دارای اصلاحیه‌های متعدد در تصویب و عدم بازنویسی آخرین متن معتبر قانون پس از هر اصلاحیه و سردرگم نمودن مخاطب

۲-۲. قانون نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران (مصوب

۱۳۵۸/۶/۲۵)

(دارای اصلاحیه در تاریخ ۱۳۵۹/۱/۲۶)

• خلاصه قانون

- تعریف اصطلاحات فنی مربوط به زمین و انواع اراضی (دایر، بایر، موات، آیش، جنگل، بیشه، مرتع، مستحده، ساحل و ...)

- معتبر شناختن مالکیت و حقوق صاحبان اراضی آباد و دایر طبق هرگونه سند قبلی در دولت‌های گذشته

- تعیین سقف زمانی سه‌ساله برای عدم بهره‌برداری از زمین دایر جهت تلقی شدن به‌عنوان زمین بایر

- تعیین و تثبیت مالکیت دولت بر منابع طبیعی ملی مانند جنگل‌ها، بیشه‌ها و مراتع ضروری جهت تعلیف دام. واگذاری منابع طبیعی ملی به اشخاص حقیقی ممنوع است.

- اعطای اجازه به وزارت کشاورزی جهت واگذاری زمین‌ها به‌منظور احیا و بهره‌برداری به‌استثنای زمین‌های آباد و منابع طبیعی ملی

- تعیین مهلت دوساله، سه‌ساله و پنج‌ساله به‌ترتیب برای اراضی موات، ساحلی و بایر جهت احیا و بازپس‌گیری اراضی مذکور بعد از اتمام مهلت مقرر در صورت عدم موفقیت

- تعیین اولویت واگذاری اراضی به‌ترتیب به ۱. شرکت‌های تعاونی ۲. ساکنین محلی ۳. داوطلبان متعهد به سکونت در محل ۴. فارغ‌التحصیلان کشاورزی، دامپزشکی و دامپروری ۵. بازنشستگان دولتی

- تعیین تکلیف درباره انواع قراردادهای منعقد شده قبل از تصویب قانون

- هدف از تصویب

- قانونمند نمودن توزیع زمین‌های به‌دست‌آمده پس از پیروزی انقلاب از افراد و سازمان‌های وابسته به رژیم ستم‌شاهی بین داوطلبان کار کشاورزی و باغداری با اولویت مردم بومی و محلی

- ایرادهای شناسایی شده

با توجه به اینکه موضوعات مندرج در این قانون با توجه به منتفی شدن موضوع آن بر اثر گذشت نزدیک به چهل سال، از اهمیت اجرایی بالایی در شرایط فعلی برخوردار نیست، لذا تنها به یک نکته اشاره می‌شود.

- طبق ماده (۳۳) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع، کمیسیونی ۵ نفره ناظر بر کمیسیون‌های ۳ نفری و ۷ نفری مورد اشاره در این قانون (جهت تصمیم‌گیری برای واگذاری زمین به افراد، در ماده (۱۲) و ماده (۵) اصلاحیه) است که همه اعضای آن کمیسیون ۵ نفره، اعضای دولتی هستند و هیچ عضو محلی و بومی ندارد. بالعکس کمیسیون‌های ۳ نفره و ۷ نفره مصرح در این قانون غالب اعضای آنها بومی و محلی هستند.

شوراهای بومی یا کاملاً دولتی خصوصاً در مناطق روستایی هرکدام به طریقی فسادخیز هستند. ضمن اینکه سازوکار اعتراض به رأی کمیسیون‌های ناظر که اعضای آن تماماً دولتی بودند، در خود قانون پیش‌بینی نشده و ضمن غیرقابل تجدیدنظر تلقی کردن رأی صادره کمیسیون، برای افراد شاکی از تصمیمات و مصوبات کمیسیون ناظر، چاره‌ای بجز استناد به بند «۲» ماده (۱۰) قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری و طرح شکایت به دیوان عدالت (که فرآیندی هزینه‌بر و وقت‌گیر برای عموم است) باقی نمی‌گذارد.

۳-۲. اساسنامه بانک کشاورزی (مصوب ۱۳۵۹/۴/۲۴)

(فاقد اصلاحیه تاکنون)

- خلاصه قانون

تعیین نام، موضوع، سرمایه اولیه، ارکان و مقررات مالی بانک کشاورزی

- هدف از تصویب

در متن ماده (۲) اساسنامه چنین آورده شده است:

«هدف بانک فراهم آوردن امکانات اعتباری برای زندگی بهتر در روستا و ارتقای سطح درآمد

روستائیان از یکسو، افزایش تولیدات کشاورزی، ایجاد و توسعه صنایع کوچک و سنتی واقع

در مناطق روستایی و مشارکت در فعالیتهای مربوط از سوی دیگر می‌باشد».

لذا مطابق با متن می‌توان گفت هدف اصلی و اولیه از تأسیس بانک کشاورزی، نگاه ویژه به روستا و معیشت روستائیان است.

• ایرادهای شناسایی شده

۱. عدم توفیق در نیل به اهداف اعلام شده به خاطر نگاه حمایتی بانک به کشت و صنعت‌های بزرگ و رها شدن روستاها و کشاورزی خرد
۲. ایجاد زمینه سوءاستفاده و فساد به دلیل عدم تسری ممنوعیت مداخله، به خویشاوندان درجه ۱ و ۲ در معاملات دولتی بین بانک و مسئولین شاغل در بانک (ماده (۲۶))

قسمتی از ماده (۲۶)

«مدیرعامل و سایر اعضای هیئت‌مدیره نمی‌توانند در زمان تصدی خود هیچ‌گونه خریدوفروش با بانک انجام دهند و همچنین نمی‌توانند جز وام کارمندی از بانک وام و یا اعتبار دریافت دارند».

نقد: بستگان مقام مسئول مورد توجه قانونگذار قرار نگرفته است. طبق تبصره «۱» ماده (۱) «قانون راجع به منع مداخله وزرا و نمایندگان مجلسین و کارمندان در معاملات دولتی و کشوری مصوب ۲ دی‌ماه ۱۳۳۷» که تا امروز معتبر است، «پدر و مادر و برادر و خواهر و زن یا شوهر و اولاد بلافصل و عروس و داماد» نیز نمی‌توانند با بانک معامله کنند.

پیشنهاد: اشاره به قانون «منع مداخله» در متن ماده (۲۶) و تأکید به معتبر بودن و ملاک قضاوت قرار گرفتن آن

۳. قدیمی بودن متن قانون و نیاز به ویرایش اسامی و عناوین وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات قدیمی

ماده (۸)

«مجمع عمومی بانک‌ها از وزرای زیر تشکیل می‌شود:

وزیر امور اقتصادی و دارایی، وزیر صنایع و معادن، وزیر بازرگانی، وزیر کشاورزی و عمران روستایی، وزیر مسکن و شهرسازی، وزیر مشاور و رئیس سازمان برنامه‌وبودجه. ریاست مجمع عمومی بانک‌ها با وزیر امور اقتصادی و دارایی است و در غیاب وی با وزیر بازرگانی است».

نقد: اسامی وزارتخانه‌های مشخص شده امروزه تغییر یافته است.

۴. موضوعات محتوایی قانون در مورد شورای عالی بانک‌ها فراتر از عنوان قانون «اساسنامه بانک کشاورزی» است. (قسمت دوم: مواد (۱۵) تا (۱۸)) قانون‌نویسی پیرامون شورای عالی بانک‌ها عنوان مختص به خود را لازم دارد.

۲-۴. قانون توزیع عادلانه آب (مصوب ۱۳۶۱/۱۲/۱۶)

۱. (دارای اصلاحیه در تاریخ‌های ۱۳۶۱/۱۲/۱۶، ۱۳۶۴/۸/۱۴. همچنین در قوانین زیر به این قانون پرداخته شده است:
۲. قانون تأمین منابع مالی برای جبران خسارات ناشی از خشکسالی و یا سرمازدگی (مصوب ۱۳۸۳/۷/۱۴)
۳. قانون الحاق یک ماده به قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین (مصوب ۱۳۸۴/۴/۱۲)
۴. قانون تعیین تکلیف چاه‌های آب فاقد پروانه بهره‌برداری (مصوب ۱۳۸۹/۴/۱۳)

• خلاصه قانون

- استناد به اصل چهل و پنجم قانون اساسی و معتبر دانستن حق حکومت اسلامی در مالکیت عمومی و ملی آب و تعیین وزارت نیرو به عنوان مرجع تصمیم گیر در این باره
- تقسیم بندی آب های تجدید پذیر به زیرزمینی و سطحی (نقد: عدم توجه به کل آب ورودی به کشور و صرفاً نگاه به آب های تجدید پذیر)
- الزام عمومی به ارائه درخواست اخذ مجوز حفر چاه و قنات و بهره برداری از منابع آب زیرزمینی به وزارت نیرو و تکلیف به وزارت مربوطه نسبت به مطالعات امکان سنجی و مشاوره های مورد نیاز
- تعریف مفهومی تحت عنوان «مصرف معقول» جهت اختصاص منابع آب سطحی به متقاضیان در ازای حقابه های مرسوم از قدیم طبق نظر هیئت های سه نفری و در صورت ضرورت توسط وزارت جهاد کشاورزی
- تعیین وزارت نیرو به عنوان متولی دارای وظایف و اختیارات در صدور پروانه های مصرف و بهره برداری برای مصارف شرب، کشاورزی، صنعت و سایر موارد
- مسئول دانستن وزارت نیرو درباره تأمین آب مورد نیاز کشور
- تعیین وزارت نیرو و وزارت کشاورزی به عنوان متولی تعیین و وصول نرخ آب بها، عوارض و دیون
- واگذاری مسئولیت حفظ و نگهداری تأسیسات آبی (اعم از انفرادی مانند چاه و مشترک مانند قنات یا کانال) به بهره بردار
- تبیین مصادیق تخلف و جرائم مربوطه و نحوه جبران خسارات

• هدف از تصویب

- تثبیت مالکیت دولت و نظام بر آب های عمومی کشور
- جلوگیری از حفر چاه های غیرمجاز جدید
- حل و فصل اختلافات و دعاوی مربوط به حقابه، مالکیت چاه و قنات و خسارات بهره برداران به یکدیگر

• ایرادهای شناسایی شده

۱. این قانون مسئولیت آب را به نهادی چون وزارت نیرو تکلیف کرده است که اساساً این نهاد فاقد ابزار اجرایی مناسب و گسترده به وسعت همه مناطق شهری و روستایی کشور است، نه وزارت جهاد کشاورزی که بیشترین سهم در مصرف آب در کشور را بابت فعالیت های کشاورزی داراست، نهادهای اولیه کشاورزی را از قبیل بذر، کود، سم و ... به او می دهد، متولی بیمه گیری محصولات کشاورزان است و در نهایت محصول را بعضاً به صورت تضمینی از کشاورز خریداری و بازار مواد غذایی را در کشور کنترل می کند. لذا وزارت جهاد کشاورزی توانایی ردیابی و شناسایی استفاده از آب غیرمجاز در زراعت را که آسیب آن به منابع آب های شیرین کشور به مراتب بیشتر از تخلفات برداشت غیرقانونی آب در بخش صنعت و شرب است، دارد. وزارت نیرو هیچ سهمی در زنجیره یاد شده ندارد.

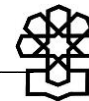
۲. معیار صلاحیت حفر چاه آب و اعطای پروانه و مجوز، نظر دو کارشناس وزارت نیرو عنوان شده است که این سازوکار به شدت فسادخیز است و ایجاد زمینه سوءاستفاده می‌نماید (تبصره ذیل ماده (۳)).

ماده (۳)

«استفاده از منابع آب‌های زیرزمینی به‌استثنای موارد مذکور در ماده (۵) این قانون از طریق حفر هر نوع چاه و قنات و توسعه چشمه در هر منطقه از کشور با اجازه و موافقت وزارت نیرو باید انجام شود». تبصره - «از تاریخ تصویب این قانون صاحبان کلیه چاه‌هایی که در گذشته بدون اجازه وزارت نیرو حفر شده باشد موظفند طبق آگهی که منتشر می‌شود به وزارت نیرو مراجعه و پروانه بهره‌برداری اخذ نمایند. چنانچه وزارت نیرو هر یک از این چاه‌ها را لااقل طبق نظر دو کارشناس خود مضر به مصالح عمومی تشخیص دهد چاه بدون پرداخت هیچ‌گونه خسارتی مسدود می‌شود و بهره‌برداری از آن ممنوع بوده و با متخلفین طبق ماده (۴۵) این قانون رفتار خواهد شد».

نقد: معیار مضر بودن به مصالح عمومی چیست؟ آیا نمی‌توان نظر بعضی از کارشناسان را بعضاً با پول تغییر داد؟ پیشنهاد: ایجاد ساختار نظارت مردمی موسوم به «سوت‌زنی Whistleblower» و حمایت از افشاکننده تخلف با ابزارهای مالی و محافظتی به‌جای نظارت دولتی. ذکر این نکته خالی از لطف نیست که در قوانین ایالات متحده آمریکا، سازوکار سوت‌زنی اولین بار به‌صورت رسمی در سال ۱۹۷۲ در قانونی موسوم به «قانون آب پاک» و در حمایت از افشاکنندگان تخلفات بخش آب در این کشور ایجاد شد و هم‌اکنون در بسیاری از بخش‌های دیگر نیز وجود دارد.

۳. سازوکار ناعادلانه در بررسی اعتراضات و شکایات به احکام صادره توسط کمیسیون‌های مذکور در قانون
۴. فقدان ضمانت اجرایی مناسب به‌دلیل عدم بازدارندگی مجازات مصوب شده برای متخلفان و هزینه‌زا بودن اجرای آن برای دولت (حبس و شلاق)
۵. پاسخگو نبودن وزارت نیرو در برابر خسارات وارده بر اثر اشتباهات کارشناسان خود (جز در مواردی که متضرر پس از دو مرحله ثبت اعتراض در کمیسیون‌هایی با اکثریت اعضای دولتی و رد شدن اعتراض او به قوه قضائیه شکایت کند و دادگاه قضایی، رأی به محکومیت وزارت نیرو دهد)
۶. تبدیل شدن قانون به ضد خود از طریق باز گذاشتن دست وزارت نیرو برای صدور مجوز حفر چاه‌های جدید و برداشت بی‌رویه‌تر از منبع آب (بند «الف» ماده (۱۴))

قسمتی از ماده (۱۴)

«هرگاه در اثر حفر و بهره‌برداری از چاه یا قنات جدیدالاحداث در اراضی غیرمحمیه، آب منابع مجاور نقصان یابد و یا خشک شود، به یکی از طرق زیر عمل می‌شود:

الف) در صورتی که کاهش و یا خشک شدن منابع مجاور با کف‌شکنی و یا حفر چاه دیگری جبران‌پذیر باشد با توافق طرفین، صاحبان چاه جدید باید هزینه حفره چاه و یا کف‌شکنی را به صاحبان منابع مجاور پرداخت نمایند.»

نقد: تبدیل شدن قانون به ضد خود از طریق اعطای اختیار به وزارت نیرو برای مجوز دادن به حفر چاه‌های جدید و غارت بیشتر منابع آب‌های زیرزمینی به‌عنوان اولین راهکار پیشنهادی **پیشنهاد:** صدور یا تمدید پروانه بهره‌برداری و تعیین حجم مجاز برداشت از منابع آب زیرزمینی مشروط بر سرمایه‌گذاری در آبخیزداری و احیای سطح آبخوان‌ها با هزینه شخصی و ایفای نقش مؤثر در زنجیره تولید کشور مطابق با انتظاراتی که می‌توان در قانون به‌روشنی معین ساخت.

۷. کلی‌گویی در ارائه شاخص‌هایی چون:

۷-۱. معیار آلودگی آب و معیار ناتوانی بهره‌بردار در جلوگیری از آلوده شدن آب

۷-۲. حدود و ثغور تعرض قانون با قوانین قبل از خود

۷-۳. معیار نقصان یا شوری آب چاه‌های قدیم بر اثر حفر چاه جدید

۷-۴. خصوصیات هیدروژئولوژی زمین

۷-۵. میزان حبابه و تعریف کمیتی به نام «مصرف معقول»

ماده (۱۸) تبصره «۲»

«مصرف معقول مقدار آبی است که تحت شرایط زمان و مکان و با توجه به احتیاجات مصرف‌کننده و رعایت احتیاجات عمومی و امکانات طبق مقررات این قانون تعیین خواهد شد.»

نقد: به نظر می‌رسد تعریف فوق را از این کلی‌تر و نامفهوم‌تر نمی‌شد تصویب کرد.

متن اولیه پیشنهادی: «مصرف معقول مقدار آبی است که پس از پذیرش شرایط الگوی کشت (اعلامی از سوی وزارت جهاد کشاورزی) در مصارف مربوط به بخش کشاورزی و یا استانداردهای مصرف و آلاینده‌گی آب (اعلامی توسط سازمان ملی استاندارد و وزارت صنعت، معدن و تجارت) در مصارف مربوط به بخش‌های صنعتی و نظارت بر حسن اجرای آن توسط دولت از جانب مصرف‌کننده و عدم وجود پرونده سابقه تضييع آب در محاکم رسمی کشور و مقررات مندرج در این قانون به متقاضی اعطا خواهد شد. دستگاه‌های نام‌برده در این تبصره موظفند طی مدت ۶ ماه از تصویب این قانون، آیین‌نامه‌های اجرایی مربوطه را تدوین و جهت تصویب به کمیسیون‌های مربوطه در مجلس شورای اسلامی تسلیم نمایند.»

۷-۶. احکام مربوط به چاه یا قنات یا مجرای آب واقع در زمین غیر

۷-۷. نرخ اجرت خدمات و نظارت اعمالی وزارت نیرو

۸. ناعادلانه بودن شرایط صدور پروانه چاه و حبابه برای متقاضیان جدید نسبت به متقاضیان قبل از تصویب

۹. عدم تعیین متولی واحد در بخش‌های مختلف عرضه و تقاضای آب از قبیل: تهیه، محل صدور پروانه،

تقسیم و توزیع، نظارت، وصول آب‌بها و ... (ماده (۲۱) و تبصره‌های آن) البته این ماده در «قانون تشکیل شرکت‌های آب‌وفاضلاب» مصوب ۱۳۶۹/۱۰/۱۶ تا حدی اصلاح شده است.

۱۰. عدم الزام وزارت جهاد کشاورزی به همکاری لازم با وزارت نیرو در عین الزام وزارت نیرو به اخذ نظر کارشناسی و مشورتی وزارت جهاد کشاورزی (اساساً در این قانون، وزارت جهاد کشاورزی مسئول آب نیست)

۱۱. دعوت ضمنی به بی‌قانونی از طریق تعیین مهلت بیشتر به حفرکنندگان چاه‌های غیرمجاز از طریق منسوخ نمودن تبصره ذیل ماده (۳) در «قانون الحاق یک ماده به قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین» (مصوب ۱۳۸۴/۴/۱۲) و «قانون تعیین تکلیف چاه‌های آب فاقد پروانه بهره‌برداری» (مصوب ۱۳۸۹/۴/۱۳). بدین ترتیب هزاران حلقه چاه غیرمجاز که ظرف مدت بیست سال بین سال ۱۳۶۵ تا ۱۳۸۵ حفر شده بود، قانونی تلقی شد و پروانه گرفت.

قانون الحاق یک ماده به قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین (مصوب ۱۳۸۴)

«ماده واحده - وزارت نیرو موظف است چاه‌های بدون پروانه حفر شده در مناطق ممنوعه قبل از تصویب قانون توزیع عادلانه آب موضوع تبصره ذیل ماده (۳) قانون فوق‌الذکر را تا پایان سال ۱۳۸۴ تعیین تکلیف نماید. با انقضای این مهلت تبصره ذیل ماده (۳) قانون توزیع عادلانه آب مصوب لغو می‌گردد. از متقاضیان چاه‌های موضوع این قانون وجوهی برای صدور این پروانه براساس تعرفه‌ای که به تصویب هیئت دولت خواهد رسید دریافت خواهد شد.»

قانون تعیین تکلیف چاه‌های آب فاقد پروانه بهره‌برداری (مصوب ۱۳۸۹)

«ماده واحده - وزارت نیرو موظف است ضمن اطلاع‌رسانی فراگیر و مؤثر به ذی‌نفعان، طی دو سال تمام پس از ابلاغ این قانون، برای کلیه چاه‌های آب کشاورزی فعال فاقد پروانه واقع در کلیه دشت‌های کشور که قبل از پایان سال ۱۳۸۵ هجری شمسی حفر و توسط وزارت نیرو و دستگاه‌های تابعه استانی شناسایی شده باشند و براساس ظرفیت آبی دشت مرتبط و با رعایت حریم چاه‌های مجاز و عدم اضرار به دیگران و عموم مشروط به اجرای آبیاری تحت فشار توسط متقاضی، پروانه بهره‌برداری صادر نماید.»

نقد: با تصویب قانون توزیع عادلانه آب، متخلفان دغدغه داشتند که وانمود کنند چاه حفر شده توسط آنان متعلق به قبل از سال ۱۳۶۵ است تا بتوانند پروانه بهره‌برداری دریافت کنند اما با تصویب دو قانون بالا راه برای بی‌قانونی‌های بیشتر باز شد و متخلفان عملاً تا سال ۱۳۹۱ فرصت پیدا کردند تا وانمود کنند چاهی که غیرقانونی حفر شده، متعلق به قبل از سال ۱۳۸۵ است.

پیشنهاد: ایجاد سازوکار نظارت مردمی موسوم به سوت‌زنی که توضیحات بیشتر درباره آن در ایراد شماره ۲ اشاره شد.

۱۲. مجلس شورای اسلامی در ماده (۳) «قانون تأمین منابع مالی برای جبران خسارات ناشی از خشکسالی و یا سرمازدگی» مصوب (۱۳۸۳/۷/۱۴) دریافت حق‌النظاره آب را که در تبصره «۱» ماده (۲۱) قانون توزیع عادلانه آب به آن اشاره شده بود را منسوخ کرد و بدین ترتیب آب کشاورزی تبدیل به کالایی بی‌ارزش برای کشاورزان شد که صرفه‌جویی در آن معنای خود را از دست داد.

قانون تأمین منابع مالی برای جبران خسارات ناشی از خشکسالی و یا سرمازدگی - ماده (۳)
«از ابتدای سال ۱۳۸۴ دریافت هرگونه وجهی از فعالیت‌های بخش کشاورزی و دامداری به‌عنوان حق‌النظاره آب ممنوع است.»

نقد: با تصویب این قانون، کشاورزان دیگر لزومی نمی‌بینند که در مصرف آب کشاورزی صرفه‌جویی به خرج بدهند و معتقدند اگر خود مصرف نکنند، کشاورز همسایه آب بیشتری نصیبش می‌شود.
پیشنهاد: جرم‌انگاری در باب ضایع نمودن آب در مصارف غیراصولی و غیرمنطبق با الگوهای کشت اعلامی وزارت جهاد کشاورزی و مشروط نمودن صدور یا تمدید پروانه بهره‌برداری به عدم وجود محکومیت و سوءسابقه تضییع آب در محاکم قضایی.

۱۳. ایرادهای نگارشی از قبیل:

۱۳-۱. متناسب نبودن متن با عنوان قانون در موضوع وظایف وزارت نیرو در نحوه تأمین آب موردنیاز کشور (ماده (۲۹))

۱۳-۲. مطول‌نویسی در موضوع نحوه نظارت بر مصرف آب

۱۳-۳. ارجاع دادن بیش‌ازحد به مواد و بندهای بعدی

۱۴. خلأ قانونی در:

۱۴-۱. تصریح به نحوه جبران خسارت بابت زیر آب رفتن زمین‌های مردم یا خشک شدن چاه‌ها و قنات‌های آنان بر اثر سدسازی‌های وزارت نیرو

۱۴-۲. سازوکار تشدید جرائم در مواقع تکرار تخلفات

۱۴-۳. تعیین نرخ مصرف آب براساس میزان کل آب قابل احصا در هر دشت متناسب با توان اکولوژیک منطقه (جای تعیین نرخ مصرف براساس میزان آبربری محصولات که در متن بدان تصریح شده است).

۲-۵. قانون بیمه محصولات کشاورزی (مصوب ۱۳۶۲/۳/۱)

(دارای اصلاحیه در تاریخ‌های ۱۳۶۳/۳/۵، ۱۳۸۴/۴/۵، ۱۳۸۷/۱۰/۲۲)

• خلاصه قانون

- اعلام تأسیس صندوق بیمه کشاورزی در بانک کشاورزی
- تعیین سرمایه اولیه، ساختار صندوق مزبور
- تعیین اعضای مجمع عمومی صندوق متشکل از وزرای کشاورزی، امور اقتصادی و دارایی، بازرگانی، جهاد سازندگی و رئیس سازمان برنامه‌وبودجه
- جایگزین کردن تدریجی صندوق مزبور با صندوق مرتبط قبلی با نام «صندوق کمک به تولیدکنندگان خسارت‌دیده محصولات کشاورزی و دامی»
- الزام به بیمه نمودن طیور در مبادی تولید

• هدف از تصویب

هدف از تصویب قانون در متن ماده واحده آن چنین آمده است:

«بیمه انواع محصولات کشاورزی، درختان، دام، طیور، زنبورعسل، کرم ابریشم و آبزیان پرورشی در مقابل خسارت‌های ناشی از سوانح طبیعی و حوادث قهری نظیر تگرگ، طوفان، بادهای گرم موسمی، خشکسالی، زلزله، سیل، سرمازدگی، یخبندان، آتش‌سوزی، صاعقه، آفات و امراض نباتی عمومی و قرنطینه‌ای امراض واگیر حیوانی عمومی و قرنطینه‌ای و همچنین ابنیه، تأسیسات، مستحذات، قنوت، چاه‌های آب کشاورزی و تأسیسات آبیاری، فعالیت‌ها و کلیه خدمات کشاورزی و عوامل تولید (ماشین‌آلات، ابزار و ادوات کشاورزی)، در قبال حوادث بیمه‌پذیر به‌عنوان وسیله‌ای برای نیل به اهداف و سیاست‌های بخش کشاورزی»

• ایرادهای شناسایی شده

۱. در متن ماده واحده صرفاً به اعلام خبری آغاز به کار صندوق بسنده شده است و متن با عنوان قانون تناسب ندارد. عنوانی همچون «قانون تأسیس صندوق بیمه کشاورزی» با توجه به متن، عنوان مناسب‌تری است.

قسمتی از ماده واحده

«به‌منظور انجام بیمه انواع محصولات کشاورزی ... در قبال حوادث بیمه‌پذیر به‌عنوان وسیله‌ای برای نیل به اهداف و سیاست‌های بخش کشاورزی، صندوق بیمه کشاورزی در بانک کشاورزی تأسیس می‌شود».

نقد: عنوان خبری «قانون تأسیس صندوق بیمه کشاورزی» برای متن بالا عنوان مناسب‌تری است. در متن قانون و آیین‌نامه اجرایی و اساسنامه صندوق هیچ اشاره‌ای به شرایط بیمه‌گذار و بیمه‌گر و الزامات قانونی نشده است.

پیشنهاد: بیان جزئیات و الزامات نحوه بیمه کردن انواع مختلف محصولات کشاورزی، ابنیه و وسایل مرتبط، نیروی انسانی و ... به تفکیک آنچه در ماده واحده از آنها نام برده شده است.

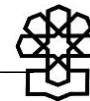
۲. بجز در مورد طیور (جوجه‌های یک‌روزه) هیچ اشاره‌ای در متن قانون و حتی در آیین‌نامه اجرایی و اساسنامه صندوق، به نحوه عملیات بیمه‌گری و شرایط و الزامات آن برای محصولات کشاورزی، تسهیلات مربوطه، تحقیقات و ... نشده است.

۲-۶. قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی (مصوب ۱۳۶۸/۶/۲۱)

(دارای اصلاحیه در تاریخ‌های ۱۳۷۲/۳/۳۰، ۱۳۸۴/۳/۳۰)

• خلاصه قانون

- الزام دولت به خرید محصولات اساسی کشاورزی نام‌برده شده در متن و اعلام حداقل قیمت خرید تضمینی سال زراعی بعد تا قبل از شهریورماه
- الزام دولت به پرداخت دیرکرد به کشاورزان در صورت عدم پرداخت بیش از یک‌ماه مبلغ خرید

تضمینی محصولات اساسی کشاورزی، معادل با سود سپرده‌های میان‌مدت

- الزام دولت به افزایش نرخ قیمت تضمینی به‌طور سالیانه دست‌کم متناسب با نرخ تورم یا بیشتر از آن

• هدف از تصویب

هدف از تصویب در متن ماده واحده قانون چنین آمده است:

- حمایت از تولید محصولات اساسی کشاورزی
- ایجاد تعادل در نظام تولید و جلوگیری از ضایعات محصولات کشاورزی
- جلوگیری از ضرر و زیان کشاورزان

• ایرادهای شناسایی شده

۱. فرآیند قیمتگذاری به‌طور شفاف و جامع بیان نشده است و این باعث می‌شود تا هر سال قیمت کارشناسی وزارت جهاد کشاورزی، در یک فضای چانه‌زنی (غیرکارشناسی) تغییر و تعدیل شود.
۲. فرآیند کنونی دولت همچنان مبتنی بر «قانون تأسیس سازمان حمایت تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان» مصوب ۱۳۵۶/۴/۲۲ و مصوبات هیئت‌وزیران در تاریخ ۱۳۵۲/۱۱/۱۵ منتهی به نرخ اعلامی دولت در خرید تضمینی محصولات کشاورزی می‌شود.
۳. معرفی غیرکارشناسی نرخ تورم سالیانه به‌عنوان معیار افزایش سالیانه نرخ خرید تضمینی و عدم توجه لازم به نرخ شاخص‌های تولید
۴. در قانون ضمانت اجرایی مناسبی نسبت به اینکه دولت در مهلت مقرر، نرخ خرید تضمینی محصولات فصل زراعی بعد را اعلام کند، دیده نشده است (تبصره «۲»)

ماده واحده - تبصره «۲»

«دولت موظف است قیمت‌های مصوبه مزبور را قبل از آغاز هر سال زراعی (آخر شهریورماه) از طریق رسانه‌های عمومی اعلان نماید».

نقد: هیچ ضمانتی در قانون دیده نشده است که دولت را واقعاً به این وظیفه، موظف نماید. مانند امسال (سال زراعی ۱۳۹۵-۱۳۹۶) که تا اسفندماه قیمت خرید تضمینی اعلام نشد. پیشنهاد: بهره‌گیری از ابزارهای نرم. به‌طور مثال در انتهای متن تبصره چنین اضافه شود: «در غیر این صورت، نرخ خرید تضمینی سال زراعی جدید دقیقاً برابر با نرخ سال قبل به‌علاوه رشدی مطابق با نرخ تورم رسمی کشور خواهد بود و دولت دیگر مجاز نخواهد بود نرخ جدیدی اعلام نماید».

۵. عدم اجبار دولت به جبران خسارات (تبصره «۳»)

قسمتی از ماده واحده

«دولت موظف است همه‌ساله خرید محصولات اساسی کشاورزی را تضمین نماید».

قسمتی از تبصره «۳»

«دولت موظف است ضرر و زیان احتمالی موضوع این قانون را از منابع مالی خود تأمین نماید. همچنین به دولت اجازه داده می‌شود ضرر و زیان ناشی از دیرکرد پرداخت بیش از یک‌ماه موضوع این قانون را از محل منابع مالی خود تأمین و به ازای هرماه تأخیر علاوه بر اصل قیمت، افزایشی متناسب با کارمزد سپرده‌های میان‌مدت به‌صورت روزشمار پرداخت نماید».

نقد: استفاده از لفظ «اجازه» و عدم تکلیف به دولت جهت پرداخت دیرکرد و عدم تعیین دقیق منابع مالی پیشنهاد: جایگزین نمودن عبارت «به دولت اجازه داده می‌شود» با «دولت موظف است»

۶. عدم توفیق قانون در دستیابی به اهداف یادشده

۲-۷. قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها (مصوب ۱۳۷۴/۳/۳۱)

(دارای اصلاحیه در تاریخ ۱۳۸۵/۸/۱)

• خلاصه قانون

- ممنوعیت تغییر کاربری اراضی زراعی و باغی بجز در موارد ضرورت
- تعیین وزارت جهاد کشاورزی به‌عنوان مرجع تشخیص ضرورت و صدور مجوز با ضوابط مربوطه
- تبیین کاربری‌های عدم شمول قانون (مستثنیات) مانند گلخانه، واحد دامپروری، پرورش آبزیان و ...
- تعیین نرخ عوارض صدور مجوز تغییر کاربری به میزان ۸۰ درصد ارزش زمین با کاربری جدید
- بیان مصادیق تخلف، جرائم و وضع مجازات یک تا سه برابر قیمت زمین با کاربری مدنظر متخلف و نیز قلع‌وقمع بنا
- تعیین تکلیف درآمدهای حاصل از اجرای قانون

• هدف از تصویب

- حفظ کاربری، تداوم و بهره‌وری اراضی زراعی و باغ‌ها

• ایرادهای شناسایی شده

۱. عدم ارائه معیار فنی و کارشناسی برای صدور مجوز تغییر کاربری و نیز مستثنیات

قسمتی از ماده (۲) - تبصره «۱» (اصلاحیه مورخ ۱۳۸۵/۸/۱)

«تغییر کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها برای سکونت شخصی صاحبان زمین تا پانصد مترمربع فقط برای یک‌بار مشمول پرداخت عوارض نخواهد بود».

نقد: مساحت اولیه باغ یا زمین زراعی در نظر گرفته نشده است. اگر مساحت یک قطعه باغ فردی به‌طور مثال ۷۰۰ مترمربع باشد، طبق این تبصره وی به‌راحتی می‌تواند اقدام به ویلاسازی یا هتل‌سازی در آن باغ کند، بدون آنکه احتیاجی به مجوز داشته باشد.

پیشنهاد: استثنائات مربوط به سکونت شخصی صاحبان زمین و باغ به‌جای مقدار عددی، متناسب با مساحت مندرج در سند آن به‌صورت درصدی از کل مساحت بیان شود. متن پیشنهادی: «تغییر کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها برای سکونت شخصی صاحبان آن، برای زمین‌های زراعی تا ۲ هکتار و زمین‌های زراعی ۲ تا ۵ هکتار، حداکثر به ترتیب ۲ و ۱ درصد مساحت مندرج در سند زمین و برای زمین‌های زراعی بزرگ‌تر از ۵ هکتار حداکثر تا پانصد مترمربع و فقط برای یک‌بار مشمول پرداخت عوارض نخواهد بود».

۲. ایجاد زمینه سوءاستفاده به‌دلیل فسادخیز بودن سازوکار کمیسیون تشخیص موارد ضرورت
۳. عدم وجود سازوکار اعتراض به آرای کمیسیون تشخیص موارد ضرورت در متن قانون (عدم اعطای حق رأی به معترضین مدعو) (ماده (۷)) و در نتیجه هدایت شاکیان به طی کردن فرآیند پرهزینه و وقت‌گیر طرح شکایت به دیوان عدالت اداری (طبق بند «۲» ماده (۱۰) قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۹۲/۲/۱)
۴. تبدیل شدن قانون به ضد خود به‌دلیل ذینفع شدن ناظر از اخذ جرائم ارتکاب تخلف و در نتیجه عدم علاقه ناظر به پیشگیری از ارتکاب تخلف
۵. کلی‌گویی و عدم شفافیت درباره شرایط و معیارهای تشخیص ضرورت (ماده (۷))
۶. حاوی خلأ قانونی در موارد زیر:
  - ۶-۱. فقدان نگاه به حفظ حاصلخیزی و کیفیت خاک زراعی (که مهمترین اصل است) در هنگام تصمیم‌گیری پیرامون صدور یا عدم صدور مجوز تغییر کاربری

«قضیه خاک از قضیه آب مهمتر است؛ ما مشکل آب هم داریم، مشکل بزرگی هم هست، لکن برای تهیه آب راه‌های فراوانی وجود دارد؛ برای تهیه خاک حاصلخیز این راه‌ها دیگر وجود ندارد. یعنی بی‌توجهی به مبانی حفظ محیط زیست، گاهی اوقات یک چنین مشکلاتی را به‌وجود می‌آورد؛ آسیبی که وارد می‌شود، آسیبی نیست که بشود جبران کرد».

بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در دیدار مسئولان و فعالان محیط زیست، منابع طبیعی و فضای سبز، مورخ ۱۳۹۳/۱۲/۱۷.

- ۶-۲. عدم ممانعت از تغییر کاربری برای فعالیت تجاری نامرتبط، تحت پوشش صوری کار کشاورزی

ماده (۳) (اصلاحیه مورخ ۱۳۸۵/۸/۱)

«کلیه مالکان یا متصرفان اراضی زراعی و باغ‌های موضوع این قانون که به‌صورت غیرمجاز و بدون اخذ مجوز اقدام به تغییر کاربری نمایند، علاوه بر قلع‌و‌قمع بنا، به پرداخت جزای نقدی از یک تا سه برابر بهای اراضی زراعی و باغ‌ها به قیمت روز زمین با کاربری جدید که موردنظر متخلف بوده است و در صورت تکرار جرم به حداکثر جزای نقدی و حبس از یک‌ماه تا ۶ ماه محکوم خواهند شد».

ماده (۱) - تبصره «۴» (اصلاحیه مورخ ۱۳۸۵/۸/۱)

«احداث گلخانه‌ها، دامداری‌ها، مرغداری‌ها، پرورش ماهی و سایر تولیدات کشاورزی و کارگاه‌های صنایع تکمیلی و غذایی در روستاها بهینه کردن تولیدات بخش کشاورزی بوده و تغییر کاربری محسوب نمی‌شود».

نقد: تحت پوشش احداث گلخانه و مرغداری و کارگاه و ... می‌توان فعالیت‌های تجاری بسیاری انجام داد و در این میان کاربری زمین زراعی نیز حفظ نمی‌شود. ضمن آنکه سازوکار موجود جهت اخذ جرائم، به دلیل ذینفع بودن ناظر از اخذ جریمه، وی را به سمت پیشگیری از وقوع تخلف و حفظ کاربری زمین‌های کشاورزی سوق نمی‌دهد و برای ناظر مطلوب‌تر آن است که تخلف بیشتری صورت بگیرد تا درآمد بیشتری نصیب وی شود.

پیشنهاد: بهره‌گیری از سازوکار نظارت مردمی موسوم به «سوت‌زنی» که توضیح آن پیش‌تر اشاره شد.

۳-۶. در متن قانون بابت تصمیمات اشتباه اعضای کمیسیون تشخیص ضرورت، حکمی مبنی بر خلع عضویت و مجازات اعضای کمیسیون و نیز پرداخت غرامت «هزینه فرصت سرمایه» فرد خسارت‌دیده توسط اعضای کمیسیون تجدیدنظر موضوع تبصره «۷» ماده (۱) دیده نشده است.

۸-۲. قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی (مصوب ۱۳۷۹/۱۰/۶)

(فاقد اصلاحیه تاکنون)

• خلاصه قانون

- اعلام ادغام دو وزارتخانه «کشاورزی» و «جهاد سازندگی»
- تعیین وظایف و مسئولیت‌های سازمانی وزارت «جهاد کشاورزی»
- تکلیف به وزارت جهاد کشاورزی به خصوصی‌سازی و کوچک‌سازی بدنه خود
- اعلام تشکیل شورای عالی آب به‌منظور هماهنگی در سیاستگذاری در زمینه مسائل مربوط به آب
- تکلیف به تأسیس صندوق‌های حمایتی در بخش‌های مختلف کشاورزی توسط وزارت جهاد کشاورزی

• هدف از تصویب

* اهداف یاد شده در متن قانون

- اصلاح و بهسازی تشکیلات دولت و انسجام بخشیدن به برنامه‌ها و سیاست‌ها و رعایت پیوستگی وظایف
- افزایش کمی و کیفی محصولات کشاورزی در جهت تأمین امنیت غذایی و فراهم آوردن موجبات

توسعه پایدار کشاورزی و منابع طبیعی

- رشد سرمایه‌گذاری، عمران و توسعه روستاها و مناطق عشایری
- استفاده بهینه از امکانات و نیروی انسانی و صرفه‌جویی در هزینه‌ها
- پاسخگویی سریع به مردم و جلوگیری از کارهای موازی و دوباره‌کاری

* اهداف مدنظر مقام معظم رهبری (مدظله العالی) از ادغام دو وزارتخانه در بیانات ایشان:

«نیروهای مؤمنی که در میدان دفاع هشت‌ساله، آن‌همه ابتکار به خرج دادند - چه سپاه پاسداران، چه نیروهای مؤمن ارتش، چه این بسیج عظیم مردمی - کارهای معجزه‌آسایی کردند. جهاد سازندگی نیز همین‌طور است. البته جهاد سازندگی با وزارت کشاورزی ادغام شده است؛ اما توقع و انتظار این است که همان خصوصیات مثبت و قوی، همان تکیه به نیروی ذاتی خود - که یقیناً نیروهای مؤمن و متعهد وزارت سابق کشاورزی هم از آن استقبال می‌کنند - همان روحیه‌ای که جهاد سازندگی را به وجود آورد، این وزارت جدید را - که وزارت جهاد کشاورزی است - شکل دهد تا بتواند مشکلات کشاورزی، مشکلات روستاها، مشکلات صنایع جنبی در روستاها و مشکل مهاجرت را حل کند» (بیانات در دیدار مردم قم، ۱۳۷۹/۱۰/۱۹)

«ادغام این دو وزارتخانه باید این امید را در دل‌ها زیاد کند که جنبه‌های مثبت را تعمیم دهد؛ هم جهاد سازندگی که از اول انقلاب میداندار کارهای بسیار باارزش و مهم بود و هم وزارت کشاورزی سابق که مجموعه‌ای از تجربه‌ها و امکانات فراوان در آن متراکم بود. همه اینها به کار ادامه این راه مهم می‌آید. کارهای بزرگ، به همت‌های بزرگ و به ایمان‌های عمیق - ایمان به کار، ایمان به مردم و پشت سر و مهم‌تر از همه اینها، ایمان به خداوند و پاداش الهی - احتیاج دارد و یک کار جهادی لازم است؛ جهاد یعنی همین. اگر بخواهیم کشاورزی سروسامان واقعی پیدا کند، باید این جهاد را انجام دهیم. اگر این تلاش ارزنده صورت گیرد، یک فایده بزرگ دیگر هم بر آن مترتب می‌شود و آن برخورداری قشر عظیم کشاورز در سرتاسر کشور از دسترنج و محصول کار و تلاش طاقت‌فرسای خود است. کشاورزان ما خیلی زحمت می‌کشند و تلاش می‌کنند؛ این دسترنج باارزش آنها محصول متناسبی را برای خود آنها و برای کشور به وجود آورد.

سیاست کلی باید این باشد: روستاها را آباد کنید؛ زندگی را در روستاهای کشور آسان کنید؛ دسترسی روستاییان عزیز را - که از قشرهای محروم کشور هستند - به امکانات زندگی ممکن کنید؛ برای آنها وسیله ارتباط، راه و جاده و امکان حمل‌ونقل و بقیه امکاناتی که برای یک زندگی راحت لازم است، به‌طور کامل فراهم کنید.» (بیانات در دیدار جمعی از کشاورزان، ۱۳۸۰/۱۰/۱۲)

• ایرادهای شناسایی شده

۱. هدف قانون و نیز نظرات مقام معظم رهبری در ادغام دو وزارتخانه در مسئله روستاها تأمین نشده است. با توجه به اهتمام عملی بیشتر وزارت جهاد کشاورزی به کشت و صنعت‌های بزرگ، روستاها عملاً رها شدند و بدون متولی ماندند.
۲. کلی‌گویی در باب کاهش تصدیگری و برون‌سپاری مسئولیت‌های وزارت جهاد کشاورزی به دلیل تقنین بدون قاعده‌گذاری (اصلاح شده در قانون افزایش بهره‌وری)
۳. کلی‌گویی و نظارت‌ناپذیری در تسهیلات و حمایت‌های تشویقی اعطایی از سوی وزارت جهاد کشاورزی

تبصره ماده (۸)

«به‌منظور افزایش بهره‌وری در بخش کشاورزی، وزارت جهاد کشاورزی موظف است با اتخاذ سیاست‌های حمایتی و تشویقی زمینه توسعه و ارتقای فناوری در تولید ماشین‌آلات و ادوات مورد استفاده در بخش کشاورزی را فراهم سازد».

نقد: هیچ معیار قابل نظارتی توسط قانونگذار جهت مطالبه‌گری بعدی تعیین نشده است. هرگونه تصمیم و یا دستاوردی را می‌توان در راستای سیاست‌های حمایتی و تشویقی و عمل به این قانون وانمود کرد.

پیشنهاد: پس از مشورت با صاحب‌نظران جزئیات سیاست‌های تشویقی و معیارهای کارشناسی ارتقای فناوری در متن قانون آورده شده و تدوین آن به آیین‌نامه‌های اجرایی موکول نگردد.

۴. خلأ قانونی درباره تعیین تکلیف وظایف و اختیارات بخش آب**ماده (۱۱)**

«ترتیبات و هماهنگی‌های لازم بین وزارت نیرو و وزارت جهاد کشاورزی در زمینه تقاضا، تأمین و مصارف آب کشاورزی و آبی‌پروری ظرف سه ماه از تصویب این قانون به تصویب هیئت‌وزیران خواهد رسید».

نقد: قانون از تقسیم وظایف و اختیارات بخش آب شانه خالی کرده و متولی واحدی برای مدیریت بخش آب معین نموده است.

پیشنهاد: قوانین بخش آب مورد بازنگری کلی قرار گرفته و متولی واحدی برای آن معین گردد. به نظر می‌رسد وزارت جهاد کشاورزی با توجه به بیشترین سهم مصرف آب در کشور بهترین متولی باشد.

۵. عدم تناسب عنوان قانون با متن در خصوص تشکیل شورای عالی آب
۶. مکلف نمودن مجری قانون (وزارت جهاد کشاورزی) به کنترل بازار محصولات کشاورزی بدون در اختیار قرار دادن ابزار و اختیارات لازم از وزارت بازرگانی به وی (بند «ب» ماده (۱۴)) (اصلاح شده در قانون تمرکز وظایف و اختیارات مربوط به بخش کشاورزی در وزارت جهاد کشاورزی)

۹-۲. قانون جلوگیری از خرد شدن اراضی کشاورزی و ایجاد قطعات مناسب فنی، اقتصادی (مصوب ۱۳۸۵/۱۲/۱۳)
(فاقد اصلاحیه تاکنون)

• خلاصه قانون

- تکلیف به دولت جهت تعیین حداقل مساحت اقتصادی اراضی زراعی در مناطق مختلف کشور براساس شرایط اقلیمی، الگوی کشت، ضوابط مکانیزاسیون و کمیت و کیفیت منابع آب‌و‌خاک
- ممنوعیت تفکیک و افراز کردن زمین‌های کشاورزی به کوچک‌تر از حدنصاب یاد شده
- ممنوعیت صدور سند برای زمین‌های خرد

- تشویق خرده مالکان به تجمیع اراضی با به کارگیری ابزارهای حمایتی و تسهیلاتی
- رایگان بودن کلیه مراحل انجام امور اداری و صدور سند توسط سازمان ثبت اسناد و املاک برای مالکان اراضی تجمیع شده

- **هدف از تصویب**

اهداف یاد شده در متن قانون:

- تخصیص بهینه منابع و ارتقای بهره‌وری عوامل تولید از طریق جلوگیری از تفکیک، افراز و خرد شدن اراضی کشاورزی

- **ایرادهای شناسایی شده**

۱. کلی‌گویی و عدم تدوین دقیق ضوابط تسهیل‌گری برای تجمیع‌کنندگان داوطلب

ماده (۳)

«دولت و سایر دستگاه‌های ذیربط موظفند به منظور تشویق مالکین اراضی کشاورزی خرد به تجمیع و یکپارچه‌سازی آن اراضی به مساحت‌های در حد نصاب‌های تعیین شده و بالاتر، نسبت به اعطای امتیازات و تسهیلات ویژه از قبیل: مالی، اعتباری، حقوقی، بازرگانی، فنی و ساخت زیربنای تولیدی و پرداخت یارانه‌های حمایتی مورد نیاز اقدام نمایند».

نقد: هیچ معیار قابل نظرانی توسط قانونگذار جهت مطالبه‌گری بعدی تعیین نشده است. هرگونه تصمیم و یا دستاوردی را می‌توان در راستای سیاست‌های حمایتی و تشویقی و عمل به این قانون وانمود کرد. ضمن آنکه اشاره‌ای به چگونگی تأمین مالی تسهیلات نشده و همین امر ضمانت اجرایی شدن این تسهیلات را خودبه‌خود پایین می‌آورد.

پیشنهاد: ضوابط تسهیل‌گری و منابع مالی مربوط به آن با جزئیات کامل در متن قانون مشخص شود.

۲. سازوکار محکم جزایی جهت جلوگیری از تفکیک اراضی کشاورزی در نظر گرفته نشده و صرفاً به اهرم ممنوعیت صدور سند بسنده شده است، لذا درباره اراضی خرد کنونی قانون دچار خلأ است.

ماده (۲)

«تفکیک و افراز اراضی مذکور به قطعات کمتر از نصاب تعیین شده ممنوع است. ارائه هرگونه خدمات ثبتی از قبیل صدور سند مالکیت تفکیکی یا افرازی مجاز نخواهد بود».

نقد: سازوکار محکم جزایی در متن قانون برای برخورد با افراز‌کنندگان زمین‌ها وجود ندارد.

پیشنهاد: از اهرم‌هایی چون عدم خرید تضمینی، ابطال پروانه بهره‌برداری چاه‌های آب یا ممنوعیت بیمه محصولات و ادوات برای زمین‌های خرد می‌توان استفاده کرد.

۳. مطوّل‌نویسی در باب جبران هزینه‌های دولت بابت رایگان شدن مراحل ثبت اسناد زمین‌های تجمیع

شده (مواد (۴) و (۵))

۱۰-۲. قانون نظام جامع دامپروری کشور (مصوب ۱۳۸۸/۵/۷)

(فاقد اصلاحیه تاکنون)

• خلاصه قانون

- تعریف اصطلاحات فنی و تخصصی دامپروری
- منوط کردن هرگونه پرورش دام، آبزیان، حشرات و طیور (به صورت محصور یا آزاد) به موافقت سازمان محیط زیست
- الزام به اخذ چهار نسخه پروانه و مجوز (۱. موافقت اصولی، ۲. پروانه تأسیس، ۳. پروانه بهره‌برداری، ۴. پروانه بهداشتی) برای متقاضیان راه‌اندازی و بهره‌برداری (سه نسخه اول را سازمان نظام مهندسی کشاورزی و پروانه بهداشتی را سازمان نظام دامپزشکی جمهوری اسلامی ایران، هرکدام پس از بررسی و کارشناسی خود صادر خواهند کرد)
- تأکید به رایگان بودن مراحل صدور پروانه‌های مذکور
- مستثنا نمودن پرورش دام عشایری از قاعده فوق و الزام به وزارت جهاد کشاورزی به تدوین دستورالعمل مخصوص به آن
- تعریف مفهومی به نام «حریم سرمایه» و وضع قوانین مربوط به آن، به منظور ارتقای امنیت سرمایه‌گذاری در بخش دامپروری
- الزام به بیمه نمودن (دام، نهاده‌ها، ابنیه، تجهیزات، تولیدات و شاغلین دائم یا موقت دامداری‌ها) و رعایت استانداردهای مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران
- ثبت داخلی و خارجی منابع و مواد ژنتیکی جهت حفاظت از منابع دامی و وضع قوانین پیرامون آن
- حمایت از تشکیل مراکز و تشکل‌های خدماتی و مشاوره‌ای غیردولتی در زمینه دامپروری
- حمایت از تولید دام در داخل کشور از طریق اهرم تعرفه‌های صادراتی و وارداتی
- اضافه شدن گوشت قرمز، مرغ، تخم‌مرغ (خوراکی و نطفه‌دار) و شیر به محصولات خرید تضمینی

• هدف از تصویب

- اهداف یاد شده در ماده (۱) قانون:
- حفظ، توسعه و تشویق سرمایه‌گذاری در فعالیتهای دامپروری و افزایش تولید
- قانونمند کردن و ساماندهی امور مرتبط با دام
- حفظ منابع ژنتیکی
- ایجاد امنیت شغلی و اشتغال‌زایی
- به‌کارگیری فناوری روز در کلیه امور مربوط به دامپروری

• ایرادهای شناسایی شده

۱. محول کردن قانون به آیین‌نامه‌های اجرایی، دستورالعمل‌ها، شیوه‌نامه‌ها، تعرفه‌ها و ... (۱۰ مورد)
۲. سازوکاری مبنی بر نحوه تجدیدنظر و شکایت درباره نظر منفی سازمان محیط زیست در قانون طراحی نشده است. متأسفانه این خلأ قانونی امروزه در بحث ماهی تیلاپیا مشکل‌ساز شده و دعوای حاکمیتی بین وزارت جهاد کشاورزی و محیط زیست ایجاد نموده است.
۳. سازوکار اعتراض به رأی سازمان نظام‌مهندسی کشاورزی در نظر گرفته نشده است.
۴. مشخص نبودن معیار نرخ روز و نحوه کارشناسی و سازوکار اعتراض به آن توسط سرمایه‌گذار
۵. عدم در نظر گرفتن سازوکار اعتراض برای متقاضی مجوز و پروانه واحد دامپروری و عدم اعلام وزارت جهاد کشاورزی به‌عنوان مرجع اعلام نرخ کارشناسی
۶. تعیین نکردن مصدق اقدامات لازم جهت جابجایی واحدهای واقع در طرح‌های توسعه شهری و روستایی
۷. بی‌توجهی در موضوع واردات و صادرات دام به بحث بیماری‌های دام (ماده (۱۳))

ماده (۱۳)

«نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مکلف است به‌منظور مبارزه با قاچاق انواع دام و منابع و مواد ژنتیکی دام، اقدامات لازم را در مرزهای کشور به‌عمل آورد. دستورالعمل اجرایی این ماده به تصویب وزراء جهاد کشاورزی و کشور می‌رسد. مصادیق قاچاق را وزارت جهاد کشاورزی تعیین و اعلام می‌نماید.»

نقد: قانون از تعیین تکلیف درباره بحث بیماری‌های دامی ناشی از قاچاق دام زنده طفره رفته که امروزه بلای جان دام‌های استان‌های مرزی شده است. ضمن آنکه در قوانین مربوط به مرزنشینان و شرایط تسهیلاتی مربوط به آنان، واردات مرزنشینان تا مبلغ معینی آزاد است، اما توجه نشده که ممکن است مرزنشین دام زنده آلوده وارد کند و همه دام یک منطقه را آلوده نماید.

پیشنهاد: جرم‌انگاری واردات دام و یا حتی محصولات کشاورزی آلوده به بیماری (مانند اغلب کشورهای دنیا)

۸. اصول قانون‌نویسی در مورد حفاظت از منابع ژنتیکی دامی رعایت نشده است و تدوین ماده مذکور به شیوه اسناد بالادستی صورت پذیرفته است (ماده (۱۷)).
۹. در بحث اصلاح نژاد دام، مسئولیت به دو نهاد تکلیف شده است (مؤسسه تحقیقات علوم دامی و مرکز اصلاح نژاد دام) و موجب گشته است تا هر کدام از این دو مسئولیت را وظیفه دیگری بداند (ماده (۱۷)).
۱۰. مشخص نبودن اقدامات تسهیل‌گری در باب صادرات مازاد تولیدات دامی (ماده (۱۹)).
۱۱. عدم نگارش کامل و جامع آخرین نسخه ویرایش شده یک قانون پس از هر بار اصلاحات صورت گرفته توسط نمایندگان مجلس و سردرگمی مخاطبان در تشخیص آخرین متن معتبر قانون.

۱۱-۲. قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی (مصوب ۱۳۸۹/۴/۲۳)

(دارای اصلاحیه در مواد (۴۵) و (۵۴) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور، مصوب ۱۳۹۴/۲/۱)

• خلاصه قانون

- تقسیم مسئولیت به صورت زیر:
  - الف) نظارت عالی به دولت و حاکمیت
  - ب) صدور مجوز و پروانه‌های اجرایی با نظام‌های صنفی
- اجازه به بخش خصوصی برای ورود به عرصه‌های:
  - الف) مشاوره فنی، اجرایی، ترویجی و مدیریتی
  - ب) فعالیتهای مهندسی و تأمین زمینه‌های افزایش ارزش افزوده
  - ج) تشخیص و درمان آفات و بیماری‌های گیاهی و دامی
  - د) حفاظت از جنگل‌ها، مراتع و اراضی ملی
- ایجاد مشوق‌های حاکمیتی غیرنقدی برای ارتقای سطح علمی مراکز خصوصی مذکور از طریق نظام‌های رتبه‌بندی و اولویت‌دهی در اخذ تسهیلات
- تکلیف به نظام بانکی جهت ایجاد سهولت در شرایط دریافت تسهیلات بانکی برای طرح‌های کشاورزی
- اهتمام به موضوع بیابان‌زدایی و ریزگردها، حفاظت از جنگل‌ها و مراتع و عرصه‌های منابع طبیعی و نیز آبخیزداری و آبخوان‌داری در تخصیص بودجه و تعیین جداول زمانی
- تأکید بر بهبود شاخص‌ها و معیارهای علمی کیفیت در توسعه پایدار زیست‌محیطی، عرصه‌های طبیعی و ایجاد تعادل در جمعیت دام موجود در مراتع کشور، با اهتمام بر به‌کارگیری نیروی انسانی متخصص
- تخصیص ۲۵ درصد منابع و ۵۰ درصد سود تسهیلات اعطایی صندوق توسعه ملی به ترتیب به طرح‌های بخش کشاورزی و تجهیز صندوق‌های حمایتی تخصصی در بخش کشاورزی
- الزام به صداوسیما جهت تخصیص زمان و تهیه برنامه‌های ویژه بخش کشاورزی برای پخش در شبکه‌های مختلف رادیو و تلویزیون
- افزایش سرمایه‌های دولت در بانک کشاورزی
- هدفمند کردن رشته‌های تحصیلی در بخش کشاورزی و منابع طبیعی و نیز اهتمام به کارآموزی دانشجویان
- ایجاد و تکمیل پایگاه‌های اطلاعاتی و آموزش مجازی
- نگاه ویژه به بهره‌وری آب
- اجرای سیاست «قیمت تضمینی» در کنار «خرید تضمینی» برای محصولات مزیت‌دار غیراساسی
- الزام به تدوین سه سند ملی در حوزه‌های «توسعه بخش کشاورزی» «توسعه آب»، «حفاظت محیط

زیست و توسعه پایدار» در افق چشم‌انداز ۱۴۰۴

- الزام به گزارش‌دهی منظم و دوره‌ای دولت به مجلس

• هدف از تصویب

- ارتقای بهره‌وری در کلیه زمینه‌های مختلف کشاورزی و منابع طبیعی (آب، زمین، محصولات زراعی -

باغی - دامی، تحقیقات کشاورزی، خدمات فنی - مهندسی، تشخیص و درمان آفات و ...)

- اصلاح الگوی تولید و مصرف در بخش کشاورزی

- تأکید به واگذاری بخش‌های مختلف تولید، خدمات، صنایع تبدیلی و کنترل کیفیت به بخش خصوصی

تا حد امکان

• ایرادهای شناسایی شده

۱. واگذاری بیش از حد اجرای قانون به تدوین آیین‌نامه‌ها، استانداردها و ضوابط اجرایی و در نتیجه بسته

شدن راه نظارت توسط نمایندگان مجلس

۲. متولی اجرایی واحد، علی‌الخصوص در بخش مدیریت منابع آب تعیین نشده است.

«ماده (۲۵) - وزارت جهاد کشاورزی موظف است حداکثر ۶ ماه پس از تصویب این قانون و یا

همکاری وزارت نیرو نسبت به تعیین شاخص‌های بهره‌وری آب کشاورزی اقدام نماید.

ماده (۲۶) - وزارت نیرو موظف است اقدامات لازم را برای تحویل حجمی آب به بهره‌برداران

براساس سند ملی آب و ظرفیت تحمل مجاز حوضه‌های آبریز به عمل آورد.

ماده (۲۷) - دولت مکلف است به‌گونه‌ای برنامه‌ریزی نماید که تا سال ۱۴۰۴ هجری شمسی

حداقل ۷/۵ درصد از محل کنترل آب‌های سطحی و ۷/۵ درصد از طریق آبخیزداری و

آبخوان‌داری به حجم آب استحصالی کشور اضافه گردد و صد درصد (۱۰۰٪) ترازنامه (بیلان)

منفی آب‌های زیرزمینی دشت‌های کشور جبران گردد».

نقد: از سال ۱۳۶۱ که قانون توزیع عادلانه آب تصویب شد، یکی از عمده‌ترین مشکلات آن که مشخص نبودن

متولی اصلی آب کشور است، نمایان بود. بعد از ۲۸ سال از تصویب آن قانون هنوز هم همان مشکل پابرجاست.

پیشنهاد: قوانین بخش آب مورد بازنگری کلی قرار گرفته و متولی واحدی برای آن معین گردد. به نظر می‌رسد

وزارت جهاد کشاورزی با توجه به بیشترین سهم مصرف آب در کشور بهترین متولی باشد.

۳. ضمانت مناسب جهت نظارت‌پذیری و مطالبه‌گری بر دستگاه اجرایی ایجاد نشده است.

ماده (۳۵)

«دولت موظف است هر سال و حداکثر تا پایان آذرماه سال بعد، نتایج حاصل از اجرای این قانون و همچنین میزان بهبود عملکرد کمی و کیفی بخش کشاورزی، میزان بهبود شاخص‌های بهره‌وری، میزان سرمایه‌گذاری و ضرایب خودکفایی و امنیت غذایی را تهیه و به کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی مجلس شورای اسلامی گزارش نماید».

نقد: چه ضمانتی دیده شده است که دولت چنین گزارش‌هایی را ارائه کند؟ اگر ارائه نداد چه؟ گزارش دولت با چه معیاری باید مورد قضاوت قرار گیرد؟ بلافاصله نمی‌توان به سراغ ابزار استیضاح رفت.
پیشنهاد: منوط کردن قسمتی از بودجه جاری سال آتی وزارتخانه به ارائه گزارش به مجلس در متن قانون

۴. ایجاد زمینه مدرک‌گرایی در مؤسسات بخش خصوصی به دلیل منوط و محدود نمودن حمایت‌ها و شرایط استفاده از تسهیلات به برخورداری از افراد دارای تحصیلات عالی‌تر و فقدان نگاه به کارآمدی مؤسسات (مواد (۲) و (۳))

ماده (۳)

«بهره‌برداران بخش کشاورزی و منابع طبیعی در صورت وجود دانش‌آموختگان رشته‌های تخصصی کشاورزی و منابع طبیعی در مجموعه خود و یا در صورتی که فعالیت‌های خود را تحت نظارت مراکز موضوع ماده (۲) این قانون به مرحله اجرا درآورند، در بهره‌گیری از حمایت‌های قانونی و تسهیلات اعطایی (اعم از کمک‌های فنی و اعتباری و مشوق‌ها) از سوی دولت در اولویت می‌باشند».

نقد: ایجاد زمینه سوءاستفاده: در عمل برای بهره‌مندی از تسهیلات، به کارگیری صوری و خریدوفروش مدرک به جای استخدام واقعی اتفاق می‌افتد.
پیشنهاد: نگاه به کارآمدی شرکت‌ها و مراکز خصوصی در قضاوت عملکرد آنان

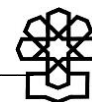
۵. ضوابط، ضمانت اجرایی مناسب و الزام مجری به تخصیص مشوق‌ها و حمایت‌های تسهیلی و بیمه‌ای به درستی صورت نپذیرفته است.

۶. واگذاری اشتباه تدوین اسناد بالادستی «سند توسعه بخش کشاورزی»، «سند توسعه آب» و «سند حفاظت محیط زیست و توسعه پایدار» در افق چشم‌انداز ۱۴۰۴ به دولت (که در دوره‌های مختلف وابسته به گرایش سیاسی وقت و بعضاً به دنبال حل مشکلات مقطعی اجرایی خود است). نمایندگان مجلس با این واگذاری به نوعی از خود رفع مسئولیت نموده‌اند (ماده (۳۴)).

۷. حاوی خلأ قانونی در

۱-۷. ایجاد سازوکار بازبینی در سیاست‌های مربوط به الگوی کشت، اسناد ملی «آب»، «توسعه بخش کشاورزی» و «حفاظت محیط زیست و توسعه پایدار»

۲-۷. ایجاد سازوکار مجازات بانک‌ها و مؤسسات مالی در خصوص عدم پذیرش شرایط اعطای تسهیلات

بانکی (ماده (۱۰))

۳-۷. ریل‌گذاری و تقنین برای سال‌های پس از اتمام برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه

۸. ایرادات نگارشی:

۱-۸. مطول نویسی و استفاده از ادبیات اسناد بالادستی (ماده (۱))

۲-۸. معارضت با سایر قوانین موضوعه قبلی بدون تعیین تکلیف درباره منقضی یا منسوخ شدن آنها (ماده

(۱۳)، بند «ج» ماده (۳۲))

۱۲-۲. قانون تمرکز وظایف و اختیارات مربوط به بخش کشاورزی در وزارت جهاد کشاورزی

(مصوب ۱۳۹۱/۱۱/۲۴)

(فاقد اصلاحیه تاکنون)

• خلاصه قانون

- انتزاع کلیه اختیارات، وظایف و امور مربوط به سیاستگذاری، برنامه‌ریزی، نظارت و انجام اقدامات لازم از وزارت صنعت، معدن و تجارت به وزارت جهاد کشاورزی در دو بخش «تجارت و بازرگانی» و «صنایع تبدیلی» برای محصولات یاد شده در قانون

- منوط نمودن انتصاب هیئت‌مدیره و مدیرعامل بانک کشاورزی به پیشنهاد وزیر جهاد کشاورزی

- تکلیف به وزارت جهاد کشاورزی به برنامه‌ریزی جهت خودکفایی در محصولات نام‌برده شده در قانون

• هدف از تصویب

- اصلاح ساختار دولت جهت مدیریت واحد تولید و تجارت در زنجیره تولیدات کشاورزی

- اعطای اختیارات و ابزارهای لازم به وزارت جهاد کشاورزی در راستای اجرای تعهدات و تکالیف

- حذف متولیان چندگانه در مسائل بازرگانی مربوط به محصولات کشاورزی

• ایرادهای شناسایی شده

- به‌منظور جلوگیری از امکان سوءبرداشت مجری، باید لیست کامل عناوین مؤسسات دولتی و صناعی که باید از وزارت صنعت، معدن و تجارت منتزع و به وزارت جهاد کشاورزی ملحق می‌شود، آورده می‌شود.

- «مرکز تحقیقات آرد و نان» از شمول شرکت‌های زیرمجموعه وزارت صنعت، معدن و تجارت جهت

پیوستن به زیرمجموعه شرکت‌های دولتی وابسته به وزارت جهاد کشاورزی استثنا شده و هنوز

زیرمجموعه وزارت صنعت تلقی می‌شود (تبصره «۳» ماده (۳) آیین‌نامه اجرایی).

آیین‌نامه اجرایی - ماده (۳) - تبصره «۳»

«مرکز تحقیقات آرد و نان از شمول حکم تبصره «۲» این ماده مستثناست و وظایف و اختیارات وزیر و وزارت جهاد کشاورزی در این موارد به وزیر و وزارت صنعت، معدن و تجارت منتقل می‌شود».

نقد: طبق ماده (۱) قانون، همه بخش‌های مربوط به محصولات کشاورزی باید در وزارت جهاد کشاورزی متمرکز شود.

۳. جداول بررسی‌ها

ایرادهای قانونی را برحسب نوع و جنس آن می‌توان در سطوح مختلفی دسته‌بندی کرد. جدول زیر یکی از انواع دسته‌بندی‌هاست که پس از اخذ نظر برخی خبرگان و صاحب‌نظران، تدوین گشته است. بی‌شک دسته‌بندی‌های دیگری نیز می‌توان از ایرادات حقوقی قوانین ارائه داد.

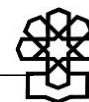
جدول ۱. سطح‌بندی ایرادات برحسب اهمیت و جنس ایراد

سطح اهمیت ایراد	مصادیق
سطح ۱: ایرادات اساسی	تبدیل شدن قانون به ضد خود - ایجاد زمینه سوءاستفاده - عدم جامعیت - عدم عدالت
سطح ۲: ایرادات مهم	عدم تعیین متولی واحد اجرایی - تحقق ناپذیری - معیار غیر کارشناسی - مستثنیات غیر کارشناسی - خلأ قانونی - نظارت ناپذیری
سطح ۳: سایر ایرادات	ایرادات نگارشی - کلی‌گویی

جدول ۲. خلاصه ایرادهای شناسایی شده در قوانین مهم بخش کشاورزی

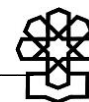
ردیف	نام قانون	شرح ایرادها	جنس ایراد	سطح اهمیت
۱	قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع	عدم تکلیف به بهره‌برداران جنگل‌ها و مراتع (چه در طرح‌های ملی و دولتی و چه بهره‌برداران خصوصی) در پروانه‌های صادره، نسبت به احیای مناطق دیگر در عوض مساحت بهره‌برداری	خلأ قانونی	۲
		دولتی فرض کردن مسئولیت اصلی احیای جنگل‌ها و مراتع	تحقق ناپذیری	۲
		دولتی فرض کردن مسئولیت نظارت بر جنگل‌ها و مراتع از طریق تشکیل گارد جنگل و قرق‌بان	تحقق ناپذیری	۲
		تجمیع زنجیره‌وار فرآیندهای صدور پروانه، نظارت و اقدام به بهره‌برداری در سازمان جنگل‌ها (ماده (۳))	ایجاد زمینه سوءاستفاده	۱
		تخصیص حساب سپرده ۲۰ درصدی جهت جبران دیون و شکایات و پرداخت حق‌الکشف به مأموران دولتی سازمان جنگل‌ها (ماده (۲۸))	ایجاد زمینه سوءاستفاده	۱
۱		اعطای اختیار تصمیم‌گیری درباره صدور پروانه بهره‌برداری اراضی جنگلی جلگه‌ای و نیز کارشناسی درباره نرخ اجاره واگذاری‌ها در مصوبات داخلی وزارت جهاد کشاورزی و عدم ارائه معیار فنی و قابل نظارت بر عملکرد وزارت مذکور (متن ماده (۳۱) و تبصره «۷» ماده (۳۱))	ایجاد زمینه سوءاستفاده	۱

ردیف	نام قانون	شرح ایرادها	جنس ایراد	سطح اهمیت
		ضعف ساختاری قانون و قابلیت دور زده شدن آن در بحث واگذاری اراضی به بخش خصوصی جهت احیای جنگل‌ها و مراتع (تبصره «۵» ماده (۳۴)) (اصلاح شده در قانون افزایش بهره‌وری)	خلأ قانونی	۲
		عدم تعریف «بیابان» و تمیز دادن آن از تعریف «مرتع»	خلأ قانونی	۲
		عدم تعریف معیارهای علمی «واحد دامی» در بحث چرای دام (به‌عنوان مثال بز و گاو در چرا معادل هم فرض شده است!)	خلأ قانونی	۲
		عدم تعریف دقیق کرانه‌های ساحلی دارای ظرفیت گردشگری دریای خزر	خلأ قانونی	۲
		عدم تعریف عادلانه عوارض، جرائم و مالیات‌ها بر مبنای معیار غیرریالی و بی‌نیازی از تدوین سالیانه آیین‌نامه اجرایی بابت روزآمد نمودن	خلأ قانونی	۲
		عدم پیش‌بینی سازوکار مجازات فرصت‌سوزی و معطل گذاردن سرمایه ملی برای بهره‌برداران ناموفق و فاقد عذر موجه (ماده (۱۲))	خلأ قانونی	۲
		عدم تمیز دادن دام‌های پرورشی به شیوه صنعتی از دام‌های تعلیف شده از مراتع (ایجاد سازوکار عادلانه محل اخذ عوارض چرای دام درجایی به جز کشتارگاه‌ها) (ماده (۱۵) مکرر)	خلأ قانونی	۲
		عدم ایجاد ضمانت اجرایی محکم در مجازات مرتکبین چرای دام غیرمجاز در مناطق قرق و ممنوعه (ماده (۴۳) مکرر)	خلأ قانونی	۲
		عدم شاخص شفاف جهت اختصاص مجازات حبس و شلاق متناسب با شدت جرم و اکتفا نمودن به بیان حداقل و حداکثر مدت حبس و تعداد شلاق (فصل ششم، جرائم و مجازات‌ها)	خلأ قانونی	۲
		عدم الزام به ضمیمه نمودن هر دو پروانه قطع و حمل چوب به مأموران نیروی انتظامی و یا سازمان جنگل‌ها، جهت شناسایی آسان‌تر و دقیق‌تر موارد تخلف در قطع درختان جنگلی (ماده (۴۸))	ایجاد زمینه سوءاستفاده	۱
		نیاز به روزآمد نمودن نام و عنوان قدیم سازمان‌ها	ایرادهای نگارشی	۳
		عدم روزآمدی شرح وظایف سازمان‌های قدیمی	ایرادهای نگارشی	۳
		عدم بازنویسی آخرین متن معتبر قانون پس از هر اصلاحیه و سردرگم نمودن مخاطب	ایرادهای نگارشی	۳
		ناعادلانه بودن نگاه قانونگذار به بهره‌برداران دولتی و خصوصی (تبصره «۲» ماده (۱۶)، ماده (۳۱))	عدم عدالت	۱
ناعادلانه بودن نگاه قانونگذار در برخورد با خاطیان و متخلفان قبل و بعد از تاریخ تصویب قانون یا تصویب اصلاحیه (ماده (۳۴) و تبصره‌های آن)	عدم عدالت	۱		
تبدیل شدن قانون به ضد خود از طریق اعطای فرصت تخلف و دعوت ضمنی به بی‌قانونی با چشم‌پوشی و تعیین زمانی آتی به‌عنوان مهلت اجرای قانون (متن ماده (۳۴) و تبصره «۴» ماده (۳۴))	تبدیل شدن قانون به ضد خود	۱		
تکلیف نکردن به مؤسسات و کارخانه‌های دولتی و خصوصی واقع در داخل جنگل به تغییر سوخت خود از چوب به سایر سوخت‌ها	مستثنیات غیر کارشناسی	۲		
قانون نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران	فسادخیز بودن کمیسیون‌های اشاره شده در متن قانون (کمیسیون‌های ۳ و ۷ نفره و کمیسیون ۵ نفره مصرح در ماده (۳۳) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع)	ایجاد زمینه سوءاستفاده	۱	

ردیف	نام قانون	شرح ایرادها	جنس ایراد	سطح اهمیت
۳	قانون بانک کشاورزی	عدم توفیق فاحش در نیل به اهداف اعلام شده در ابتدای تشکیل بانک و قابلیت مطالبه‌گری در این رابطه	تحقق ناپذیری	۲
		ایجاد زمینه سوءاستفاده و فساد در ماده (۲۶) به دلیل عدم تسری دادن حکم ماده (۲۶) به خویشتوندان درجه ۱ و ۲ (در معاملات دولتی بین بانک و مسئولین شاغل در بانک)	ایجاد زمینه سوءاستفاده	۱
		قدیمی بودن متن قانون و نیاز به ویرایش اسامی و عناوین وزارتخانه‌ها سازمان‌ها و مؤسسات	ایرادهای نگارشی	۳
		بی‌ارتباطی متن ماده (۱۵) تا (۱۸) با عنوان قانون.	ایرادهای نگارشی	۳
۴	قانون توزیع عادلانه آب	تکلیف مسئولیت مدیریت بخش آب به نهادی فاقد ابزار اجرایی مناسب و گسترده به وسعت همه روستاهای کشور (منظور وزارت نیرو است)	تحقق ناپذیری	۲
		مشخص نبودن معیار فنی صدور پروانه حفر چاه	معیار غیر کارشناسی	۲
		فسادخیز بودن کمیسیون‌های اشاره شده در متن قانون	ایجاد زمینه سوءاستفاده	۱
		سازوکار ناعادلانه ترکیب اعضا و نحوه بررسی اعتراضات و شکایات به احکام صادره توسط کمیسیون‌های مذکور در متن	عدم عدالت	۱
		عدم بازدارندگی مجازات مصوب شده برای متخلفان و هزینه‌زا بودن اجرای آن	عدم جامعیت	۱
		عدم ایجاد سازوکار مجازات یا الزام مجری به پاسخگویی در برابر خسارات وارده بر اثر سوء تصمیمات کارشناسان خود و هدایت شاکیان به سمت قوه قضائیه	خلأ قانونی	۲
		باز گذاردن دست مجری و هدایت او به سمت صدور مجوز حفر چاه‌های جدید غیرقانونی (بند «الف» ماده (۱۴))	تبدیل شدن قانون به ضد خود	۱
		عدم تعریف فنی معیار آلودگی آب	کلی‌گویی	۳
		عدم تعریف معیار ناتوانی بهره‌بردار در جلوگیری از آلوده شدن آب	کلی‌گویی	۳
		کلی‌گویی در تشخیص ضرورت و مصلحت توسط کارشناسان وزارت نیرو	کلی‌گویی	۳
		کلی‌گویی در نحوه اعتراض به نقصان یا شوری آب چاه‌های قدیم بر اثر حفر چاه جدید	کلی‌گویی	۳
		کلی‌گویی در تعریف خصوصیات هیدروژئولوژی زمین	کلی‌گویی	۳
		کلی‌گویی در میزان حقاچه و تعریف کمیته به نام «مصرف معقول»	کلی‌گویی	۳
		کلی‌گویی در صدور احکام مربوط به چاه یا قنات یا مجرای آب واقع در زمین غیر	کلی‌گویی	۳
		کلی‌گویی در نرخ اجرت و نحوه خدمات و نظارت توسط وزارت نیرو	کلی‌گویی	۳
		مشخص نبودن مصادیق تعارضات قانون به قوانین موضوعه قبل از خود	ایرادهای نگارشی	۳
ناعادلانه بودن نگاه قانونگذار به شرایط صدور پروانه چاه و حقاچه برای متقاضیان جدید نسبت به متقاضیان قبل از تصویب	عدم عدالت	۱		
تعیین چند متولی اجرایی و عدم الزام وزارت جهاد کشاورزی به همکاری لازم با وزارت نیرو در عین الزام وزارت نیرو به اخذ نظر کارشناسی و مشورتی وزارت جهاد	عدم تعیین متولی واحد اجرایی	۲		

ردیف	نام قانون	شرح ایرادها	جنس ایراد	سطح اهمیت
		متناسب نبودن متن با عنوان قانون (ماده ۲۹))	ایرادهای نگارشی	۳
		مطول نویسی	ایرادهای نگارشی	۳
		ارجاع دادن به مواد و بندهای بعدی	ایرادهای نگارشی	۳
		عدم تقنین درباره نحوه جبران خسارت بابت زیر آب رفتن زمین‌های مردم بر اثر سدسازی‌های وزارت نیرو	خلأ قانونی	۲
		عدم سازوکار تشدید جرائم در صورت تکرار تخلفات	خلأ قانونی	۲
		عدم تعیین نرخ مصرف آب براساس میزان کل آب احصا شده (بجای تعیین نرخ مصرف براساس میزان آب‌بری محصولات)	خلأ قانونی	۲
		دعوت به بی‌قانونی با تعیین فرصتی دوساله جهت بررسی پرونده چاه‌های غیرقانونی و فاقد پروانه با تصویب قانون تعیین تکلیف چاه‌های فاقد پروانه بهره‌برداری (مصوب سال ۱۳۸۹)	تبدیل شدن قانون به ضد خود	۱
		بی‌ارزش کردن آب در نظر کشاورزان و در نتیجه اسراف و هدررفت آب با حذف اخذ حق‌النظاره آب توسط دولت در قانون الحاق یک ماده به قانون درآمدهای عمومی دولت و نحوه مصرف آن	مستثنیات غیر کارشناسی	۲
۵	قانون بیمه محصولات کشاورزی	عدم تناسب متن قانون با عنوان آن	ایرادات نگارشی	۳
		عدم اشاره در متن قانون، آیین‌نامه اجرایی و اساسنامه صندوق به نحوه عملیات بیمه‌گری و شرایط و الزامات آن	عدم جامعیت	۱
۶	قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی	عدم توفیق قانون در دستیابی به اهداف یاد شده در متن قانون	تحقق ناپذیری	۲
		عدم اجبار دولت به جبران خسارات در متن قانون	کلی‌گویی	۳
		معرفی معیار نامناسب جهت افزایش سالیانه نرخ خرید تضمینی و عدم هماهنگی با نرخ جهانی محصولات	معیار غیر کارشناسی	۲
		تعدیل و کاهش قیمت کارشناسی شده توسط وزارت جهاد کشاورزی توسط سازمان حمایت و سازمان مدیریت	عدم تعیین متولی واحد اجرایی	۲
		کارشناسی نرخ خرید تضمینی توسط وزارت جهاد کشاورزی و تصویب در شورای اقتصاد	عدم تعیین متولی واحد اجرایی	۲
		عدم پیش‌بینی ضمانت اجرایی مناسب در الزام دولت به اعلام نرخ خرید تضمینی در مهلت مقرر در قانون	نظارت ناپذیری	۲
		عدم ارائه معیار فنی و کارشناسی برای صدور مجوز تغییر کاربری و نیز مستثنیات	معیار غیر کارشناسی	۲
۷	قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها	ایجاد زمینه سوءاستفاده به دلیل فسادخیز بودن سازوکار کمیسیون تشخیص موارد ضرورت	ایجاد زمینه سوءاستفاده	۱
		عدم وجود سازوکار اعتراض به آرای کمیسیون تشخیص موارد ضرورت در متن قانون (عدم اعطای حق رأی به معترضین مدعو) (ماده ۷)	عدم عدالت	۱
		ذینفع بودن ناظر از اخذ جرائم ارتکاب تخلف و ترجیح دادن اخذ جریمه به جای پیشگیری از وقوع تخلف	تبدیل شدن قانون به ضد خود	۱
		کلی‌گویی و عدم شفافیت درباره شرایط و معیارهای تشخیص ضرورت (ماده ۷)	کلی‌گویی	۳
		فقدان نگاه به حفظ کیفیت خاک زراعی	خلأ قانونی	۲

ردیف	نام قانون	شرح ایرادها	جنس ایراد	سطح اهمیت
۸	قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی	عدم ممانعت از تغییر کاربری برای فعالیت تجاری نامرتب، تحت پوشش صورتی کار کشاورزی	خلأ قانونی	۲
		عدم تأمین هدف و نیز نظرات مقام معظم رهبری در ادغام دو وزارتخانه	تحقق ناپذیری	۲
		رها شدن و بدون متولی گذاشتن روستاها در قانون	خلأ قانونی	۲
		کلی‌گویی در باب کاهش تصدیگری و برون‌سپاری مسئولیت‌های وزارت جهاد کشاورزی و به تبع آن عدم اقدام مناسب در این زمینه علیرغم گذشت یک دهه به دلیل تقنین بدون قاعده‌گذاری و عدم ایجاد سازوکار نظارت‌پذیر بر وزارت جهاد کشاورزی در باب خصوصی‌سازی (اصلاح شده در قانون افزایش بهره‌وری)	کلی‌گویی	۳
		کلی‌گویی و عدم قابلیت نظارت‌پذیری در باب حمایت‌های تشویقی	کلی‌گویی	۳
		خلأ قانونی درباره تعیین تکلیف وظایف و اختیارات بخش آب	خلأ قانونی	۲
		عدم تناسب عنوان قانون با متن در خصوص تشکیل شورای عالی آب	ایرادهای نگارشی	۳
		تعیین تکلیف به مجری بدون در اختیار قرار دادن ابزار و اختیارات لازم (بند «ب» ماده (۱۴))	تحقق ناپذیری	۲
۹	قانون جلوگیری از خرد شدن اراضی کشاورزی و ایجاد قطعات مناسب فنی، اقتصادی	عدم تدوین دقیق ضوابط تسهیل‌گری	کلی‌گویی	۳
		مطول‌نویسی (مواد (۴) و (۵))	ایرادهای نگارشی	۳
		عدم ایجاد سازوکار محکم و بازدارنده جزایی جهت جلوگیری از وقوع تخلف و اکتفا به اهرم صدور سند	خلأ قانونی	۲
		تصمیم‌گیری درباره اراضی بزرگ و عدم شمول و تعیین تکلیف درباره اراضی خرد کنونی	خلأ قانونی	۲
۱۰	قانون نظام جامع دامپروری	محول کردن بیش از حد قانون به آیین‌نامه‌های اجرایی، دستورالعمل‌ها، شیوه‌نامه‌ها، تعرفه‌ها و ...	تحقق ناپذیری	۲
		عدم پیش‌بینی سازوکاری مبنی بر نحوه تجدیدنظر و شکایت درباره نظر منفی سازمان محیط زیست	خلأ قانونی	۲
		عدم تبیین سازوکار اعتراض به رأی سازمان نظام‌مهندسی کشاورزی	خلأ قانونی	۲
		عدم فنی بودن معیار نرخ روز و نحوه کارشناسی آن و سازوکار اعتراض توسط سرمایه‌گذار	خلأ قانونی	۲
		عدم در نظر گرفتن سازوکار اعتراض برای متقاضی مجوز و پروانه واحد دام‌پروری	خلأ قانونی	۲
		عدم تعیین دقیق و مصدافی اقدامات لازم جهت جابجایی واحدهایی که بنا بر طرح‌های توسعه شهری و روستایی مجبور به جابجایی هستند	کلی‌گویی	۳
		عدم توجه در موضوع واردات و صادرات دام به بحث بیماری‌های دام (ماده (۱۳))	خلأ قانونی	۲
		عدم رعایت اصول قانون‌نویسی در ماده (۱۷) و تدوین ماده مذکور به شیوه اسناد بالادستی	ایرادهای نگارشی	۳
		واگذاری مسئولیت در بحث اصلاح نژاد دام به دو نهاد بدون درج ریز وظایف هر کدام از نهادها (ماده (۱۷))	عدم تعیین متولی واحد اجرایی	۲
		مشخص نبودن اقدامات تسهیل‌گری (ماده (۱۹))	کلی‌گویی	۳
عدم بازنویسی آخرین متن معتبر قانون پس از هر اصلاحیه و سردرگم نمودن مخاطب	ایرادهای نگارشی	۳		

ردیف	نام قانون	شرح ایرادها	جنس ایراد	سطح اهمیت
۱۱	قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی	واگذاری بیش‌ازحد اجرای قانون به تدوین آیین‌نامه‌ها، استانداردها و ضوابط اجرایی و در نتیجه بسته شدن راه مطالبه‌گری و نظارت‌پذیری نمایندگان مجلس	تحقق‌ناپذیری	۲
		عدم تعیین متولی اجرایی واحد، علی‌الخصوص در بخش مدیریت منابع آب.	تحقق‌ناپذیری	۲
		عدم ایجاد ضمانت مناسب جهت نظارت‌پذیری و مطالبه‌گری بر دستگاه اجرایی	تحقق‌ناپذیری	۲
		ایجاد زمینه فساد در زمینه خریدوفروش مدرک به‌دلیل منوط کردن شرایط استفاده از تسهیلات به برخورداری از افراد دارای تحصیلات عالی‌تر (مواد (۲) و (۳))	ایجاد زمینه سوءاستفاده	۱
		مطول‌نویسی و استفاده از ادبیات اسناد بالادستی (ماده (۱))	ایرادهای نگارشی	۳
		معارضت با سایر قوانین موضوعه قبلی بدون تعیین تکلیف درباره منقضی یا منسوخ شدن آن‌ها (ماده (۱۳)، بند «ج» ماده (۳۲))	ایرادهای نگارشی	۳
		عدم تعیین دقیق ضوابط، ضمانت اجرایی مناسب و الزام مجری به تخصیص مشوق‌ها و حمایت‌های تسهیلی و بیمه	کلی‌گویی	۳
		واگذاری تدوین و تقنین اسناد بالادستی به دستگاه اجرایی و رفع تکلیف نمایندگان از خود (ماده (۳۴))	نظارت‌ناپذیری	۲
		عدم ایجاد سازوکار بازبینی در سیاست‌های مربوط به الگوی کشت، اسناد ملی «آب»، «توسعه بخش کشاورزی» و «حفاظت محیط زیست و توسعه پایدار»	خلاً قانونی	۲
		عدم ایجاد سازوکار مجازات بانک‌ها و مؤسسات مالی در خصوص عدم پذیرش شرایط اعطای تسهیلات بانکی (ماده (۱۰))	خلاً قانونی	۲
عدم ریل‌گذاری و تقنین برای سال‌های پس از اتمام برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه	خلاً قانونی	۲		
۱۲	قانون تمرکز وظایف و اختیارات مربوط به بخش کشاورزی در وزارت جهاد کشاورزی	مستثنا شدن «مرکز تحقیقات آرد و نان» از شمول شرکت‌های زیرمجموعه وزارت صنعت، معدن و تجارت جهت پیوستن به وزارت جهاد کشاورزی (تبصره «۳» ماده (۳) آیین‌نامه اجرایی)	مستثنیات غیرکارشناسی	۲

نتیجه‌گیری

با نگاهی گذرا به ایرادهای موجود در قوانین بررسی شده و تعدد آنها لزوم بازنگری در قوانین بخش کشاورزی بیش از گذشته ضروری به نظر می‌رسد. تصویب قوانین جدید با رویکرد فعلی به احتمال قریب به یقین بازهم به بروز ایرادهای مشابه و یا تعارض بندها و مواد مختلف قانونی می‌انجامد. به نظر می‌رسد رعایت شاخص‌هایی چون نظارت‌پذیری، سازگاری (با واقعیات)، خودکنترلی، الزام‌آوری و شفافیت در تدوین قوانین، راه را برای تحقق اهداف مدنظر قانونگذار و نظارت بر حسن اجرا هموار می‌سازد. با دقت در تعداد و نوع ایرادهای یافت شده در قوانین مهم و معتبر بخش کشاورزی، دو قانون «توزیع

عادلانه آب» و «حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع» دارای بیشترین اشکالات در تدوین می‌باشند که لزوم اهتمام بیشتر نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی را در اولویت‌دهی به اصلاح و ساماندهی این دو قانون را می‌نمایاند. چه؛ آنکه در حوزه اجرا نیز به اذعان اغلب کارشناسان، مشکلات آب و زمین‌خواری بیش از سایر موضوعات، بحران‌زاست. با توجه به ضعف تقنینی مشاهده شده در قوانین مربوط به این موضوعات، بروز چنین مشکلاتی نیز دور از انتظار نیست و خود، مؤیدی است بر این نکته که در مسیر پیشرفت کشور، حوزه «تقنین» بر «اجرا» تقدم دارد.

کافی است عنایت شود به اینکه دو قانون مذکور که به ترتیب در سال‌های ۱۳۶۱ و ۱۳۴۶ به تصویب رسیده‌اند، فرصت کافی برای اجرایی شدن به‌طور کامل داشته‌اند، اما علیرغم اصلاحات و تکمله‌های قانونی بعدی، دولت‌های مختلف با توانمندی‌های گوناگون نتوانسته‌اند به اهداف مدنظر قانونگذار دست یابند. لذا تا قانون -که منشأ اثر در حوزه اجراست- کارآمد و قوی نباشد، مجریان هرچقدر هم که دلسوزانه در پی خدمت به کشور باشند، ابزار خدمتگزاری صحیح را در دست ندارند و نتیجه مطلوب حاصل نخواهد شد.

به‌منظور اصلاح ایرادهای یاد شده در حوزه آب و منابع طبیعی، به نظر می‌رسد اصلاح ساختاری متولی اجرایی و تقویت و برون‌سپاری نظارت‌ها (آن‌چنان‌که در متن پیشنهاد شده است) راهگشا باشد.

منابع و مآخذ

۱. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.
۲. پایگاه اینترنتی دفتر حفظ و نشر آثار مقام معظم رهبری به نشانی www.khamenei.ir.
۳. قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع، مصوب ۲۵ مرداد ۱۳۴۶ و اصلاحات بعدی.
۴. قانون مجازات اسلامی، مصوب ۱ اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۲.
۵. قانون نحوه واگذاری و احیای اراضی در حکومت جمهوری اسلامی ایران، مصوب ۲۵ شهریورماه ۱۳۵۸ و اصلاحات بعدی.
۶. اساسنامه بانک کشاورزی، مصوب ۲۴ تیرماه ۱۳۵۹.
۷. قانون راجع به منع مداخله وزرا و نمایندگان مجلسین و کارمندان در معاملات دولتی و کشوری مصوب ۲ دی‌ماه ۱۳۳۷.
۸. قانون توزیع عادلانه آب، مصوب ۱۶ اسفندماه ۱۳۶۱ و اصلاحات بعدی.
۹. قانون تأمین منابع مالی برای جبران خسارات ناشی از خشک‌سالی و یا سرمازدگی، مصوب ۱۴ مهرماه ۱۳۸۳.
۱۰. قانون الحاق یک ماده به قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین، مصوب ۱۲ تیرماه ۱۳۸۴.
۱۱. قانون تعیین تکلیف چاه‌های آب فاقد پروانه بهره‌برداری، مصوب ۱۳ تیرماه ۱۳۸۹.
۱۲. قانون بیمه محصولات کشاورزی، مصوب ۱ خردادماه ۱۳۶۲ و اصلاحات بعدی.
۱۳. قانون تأسیس سازمان حمایت تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان، مصوب ۲۲ تیرماه ۱۳۵۶.
۱۴. آیین‌نامه اجرایی هیئت‌وزیران در خصوص قیمت خرید محصولات کشاورزی مورخ ۱۵ بهمن‌ماه ۱۳۵۲.
۱۵. قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی، مصوب ۲۱ شهریورماه ۱۳۶۸ و اصلاحات بعدی.
۱۶. قانون حفظ کاربری اراضی زراعی و باغ‌ها، مصوب ۳۱ خردادماه ۱۳۷۴ و اصلاحات بعدی.
۱۷. قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی، مصوب ۶ دی‌ماه ۱۳۷۹.
۱۸. قانون جلوگیری از خرد شدن اراضی کشاورزی و ایجاد قطعات مناسب فنی، اقتصادی، مصوب ۱۳ اسفندماه ۱۳۸۵.
۱۹. قانون نظام جامع دامپروری کشور، مصوب ۷ مردادماه ۱۳۸۸.
۲۰. قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی، مصوب ۲۳ تیرماه ۱۳۸۹.
۲۱. قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور، مصوب ۱ اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۴.
۲۲. قانون تمرکز وظایف و اختیارات مربوط به بخش کشاورزی در وزارت جهاد کشاورزی، مصوب ۲۴ بهمن‌ماه ۱۳۹۱.

شماره مسلسل: ۱۵۳۵۷

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی و تحلیل محتوای قوانین جامع و معتبر بخش کشاورزی

نام دفتر: مطالعات زیربنایی (گروه مطالعات کشاورزی)

تهیه و تدوین: حمید سینی‌ساز شهشهانی

مدیر مطالعه: مهران برادران نصیری

ناظران علمی: محمدحسن معادی رودسری، حسین افشین، محسن صمدی

همکار: حسین عبداللهی (دفتر مطالعات حقوقی)

متقاضی: معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. کشاورزی
۲. محصولات کشاورزی
۳. وزارت جهاد کشاورزی
۴. آب، احیای اراضی
۵. بهره‌وری کشاورزی
۶. خرید تضمینی
۷. جنگل‌ها و مراتع
۸. بانک کشاورزی
۹. زمین‌های دایر و بایر
۱۰. کاداستر
۱۱. محیط زیست

تاریخ انتشار: ۱۳۹۶/۲/۱۳